

תוכן העניינים // אפריל 2012:

2 לאה טייכר / משולחן העורכת

3 לאה הבר גדליה / דבר יושבת ראש העמותה הישראלית לחקר שורשי משפחה

8-4 "יציאת מצריים שלי"

4 אמנון עצמון / על המחקר בעקבות יציאתם לחרות של הורי

5 סורין גולדנברג / על המחיר שגבתה החרות מהורי

7-6 בנימין פנש / " כל חיי רציתי לעלות "

8-7 איל הולנדר / על העקשנות שבחרות

9-29 "את חרותי"

11-9 פרידה אוירבך / יציאת פולין

14-12 יאיר ליטויץ / תעלומת האחות הרחמנייה בביירות

18-14 יעל דיאמנט / אני פה בשל תעוזה של אשה אחת

21-18 לאה הבר גדליה / ריחו של החופש

25-21 לבנה זמיר / בחצי הלילה ב 1950

29-25 ילנה דימנט / "לכל משפחה יש סיפור"

40-30 "תמונות מספרות פסח"

משולחן העורכת // דר' לאה טייכר

קוראים יקרים,

גיליון מיוחד זה של "שרשרת הדורות" הוא גיליון שונה ואחר במתכונתו מהגיליונות שפורסמו עד כה. חג הפסח הוא החג של "והגדת לבנך" - כל שנה מצוים אנו "להגיד" ולספר מה מרה היא שלילת החירות מול המאבק הקשה אל הדרור המיוחל. בכל דור נתנסינו במצבים אלו. מכיוון שכך, עוסק הגיליון המיוחד הזה בממצאים שעלו באקראי במחקר הגנאלוגי של המתראיינים ושעניינם יציאה משעבוד לחרות.

חברי המערכת ואנוכי מודים לחוקרים שנענו לאתגר להתראיין ולספר על דרכי עבודתם הגנאלוגית, תוך מתן אפשרות "הצצה" לכולנו באירועים של שעבוד מול גאולה, שחוו משפחותיהם, ואשר התגלו להם בעקבות המחקרים שבצעו. מהראיונות עולה, כי שעבוד לא תמיד הסתיים בחופש, וכי למאבק בעד החופש יש פנים רבות: שמחות, אך גם עצובות ומכעיסות. התייעוד והמחקר הגנאלוגי סייע לחוקרים להגיע לעובדות, ולענות על חלק משאלות שלא נפתרו במשפחותיהם.

הגיליון חולק לשלושה מדורים:

"יציאת מצרים שלי" - ובו ראיונות של חוקרים העונים לשאלות על דרכי החיפוש, האיתור בכלים שהם יצרו למחקר על משפחותיהם ממזרח וממערב.

אמנון, שלא יכול להיוועץ עם הוריו, משמר את זיכרון החירות מהשעבוד. אייל ספר על תגלית משפחתית לאחר "סימון וי על אושוויץ", הצצנו אל מחקרים של סורין ובנימין שעלו מרומניה ומתוניס (בהתאמה) כילדים.

"את חרותי" - התמקדנו בראיונות החוקרים על עבודתם הגנאלוגית, בפן האישי של המחקר ובתובנות מהממצאים על אירועי שעבוד-גאולה. לבנה תיארה את "יציאת מצריים" שלה ושל משפחתה תרתי משמע, פרידה, ילידת פולין מוצאת במסמכים תגליות על "עשיית" חופש לאחר שיעבוד, יעל, הצעירה מבין החוקרים, מלאת הערכה לאשת שוטר בגרמניה, ומגלה כי אירועי שעבוד וחופש הם חלק מרכזי במשפחתה על אף הידוע "כי משפחתנו לא עברה את שואה"...

אייר מתאר שבי עגום בלבנון ב 1948, של בת דודתו שעד מותה לא מצאה חרות, לאה מספרת על "ריחו של החופש" שהריח אביה כנער עולה נחלץ מאימי השואה, ילנה חוקרת, מקרבת בני משפחה שכורח הנסיבות שלל מהם חופש, בונה אתר, מקימה "רשת" חוקרים, חולקת ידע, כי "שעבוד הוא ספור של כל משפחה יהודית מחבר המדינות".

"תמונת מספרות פסח" - הקדשנו לתמונות ולחפצים, שנתגלו על ידי החוקרים המהלך המחקר הגנאלוגי, ועניינם - פסח. בהזדמנות זו אני קוראת לכם הקוראים לכתוב מאמר פרי מחקריכם ל"שרשרת הדורות" ובכך להעשיר את כולנו.

קריאה מהנה,

חג שמח לכם ולבני משפחותיכם!

לאה טייכר, דר' לאה טייכר

עורכת ראשי

anafa-e@zahav.net.il

דבר היו"ר // דר' לאה הבר גדליה

חברים יקרים,
כאשר התבקשתי לכתוב את דבר היו"ר לגיליון החגיגי שיוצא לקראת חג פסח, עלה בדעתי שאין כמו השיר החדש מעבודות לחירות של הזמר אריק איינשטיין להביע את תחושותינו כחוקרי שורשים המספרים את הספור ההיסטורי של חברת המהגרים שהתקבצה כאן בארץ ישראל.

אני מקדישה שיר זה לכולכם.

מעבודות לחירות

מילים - יענקל'ה רוטבליט

כשל כח הסבל לא יכולתי לשאת
די זה די אמרתי אני מוכרח לצאת
את העבד שבי להשאיר מאחור
במקום שאליו לעולם לא אחזור

אין עוד מה להגיד נגמרו המילים
אין לי מה להפסיד עוד מלבד הכבלים
שחתכו עד זוב דם ועדיין אני שרוט
הלילה הזה אצא מעבודות לחירות

ויש משהו בי כמו ירח מלא של ניסן
שקורא לי לקום וחזור וקורא כל הזמן
לצאת למסע שכולו סיכונים לקראת שמץ סיכוי
לסוף דמיוני מאושר והזוי

באמת יש מצב שמראש איזה הר
אראה מרחוק הבטחה למחר
שאולי לא יבוא אבל גם אם בדרך אמות
הלילה הזה אצא מעבודות לחירות

דר' לאה הבר גדליה

יו"ר העמותה הישראלית לאקר שורשי משפחה

chairperson@isragen.org.il, info@isragen.org.il

"יציאת מצריים" שלי

אמנון עצמון

יליד הארץ. על המחקר בעקבות יציאתם לחרות של הורי.

איך ומדוע עלתה משפחתך?

אבי עלה לארץ כנראה בין השנים 1932 - 1933 מפולין. הוא היה חבר תנועת "השומר הצעיר". עבר הכשרה בפולין לקראת עלייתו ארצה ולקראת חיים בקיבוץ. בשל פעילות זו קבל סרטיפיקאט. אבי עלה לקבוץ עין המפרץ והיה בין מקימי קרית עמל.

מה הוביל אותך למחקר?

בקשו ממני לערוך אזכרה ליוצאי העיירה של אבי יאגילניצה (Jagielnica). בבית הקברות שבנחלת יצחק. התחלתי עם רשימה אחת קטנה של ניצולים. "ניצול הביא ניצול" ומצאתי את בני העיירה שנצלו והחיים בארץ ואת בני הדור השני והשלישי. שלחתי לכולם הזמנות לאזכרה. לאחר האזכרה חשבתי שיש להקים אתר לזכר העיירה. פניתי למנהלת ביה"ס התיכון אוסטרובסקי שברעננה, היא נענתה לאתגר ומינתה תלמיד, נער כבן 15 לבנות ולהקים את האתר. התלמיד בנה אתר קל, נוח ופשוט לשימוש בו ניתן להוסיף ולהשמיט נתונים. <http://users6.nofeehost.com/Jagielnica>

כמה שנים אתה חוקר?

אני חוקר כ 10 שנים את משפחת אימי ואת משפחת אבי.

איפה נקודת ההצלחה שלך?

אוסף הנתונים שיצרתי על בני העיירה יאגילניצה וניצוליה, הוא נקודת הצלחה. בניתי שיטה לקבל פרטים רבים ועובדות מהניצולים, אשר טוענים כל העת "איני זוכר דבר מהעיירה". לדוגמא אני שואל אותם על אספקת המים בעיירה. זו שאלה "הדורשת" שטף של סיפורים, עובדות ותיאורים הנוגעים לניצולים, למשפחותיהם ולעיירה. לפני שנה לערך דרך האתר של סטיבן מורס (<http://stevemorse.org>), המספק מידע על המהגרים לארצות הברית, הגעתי אל חמש מאות המהגרים מבני העיירה, אשר היגרו לארצות הברית בסוף המאה ה 19 וראשית המאה ה 20. גיליתי שהעיירה "הזדקנה" תוך 10 - 20 שנה, משום שגיל המהגרים היה שנות העשרים לחייהם. הסקתי שבהגירה זו הצילו חלק ניכר מבני העיירה את חייהם.

מה ההחמצה שלך במחקר?

החמצה הגדולה שלי היא שלא שאלתי דבר את הוריי. הם נפטרו כאשר הייתי צעיר. אין לי כל מידע מהם על משפחותיהם. המידע הראשון היה עם פטירת אח אבי - דודי. אין לי כל מידע על משפחת אימי ואני מצר על כך.

עצה לחוקרים?

לכתוב כל פרט, לחפש פרטים מאחורי כל תמונה ולעקוב בכתב אחר התגליות.

אמנון עצמון, יליד הארץ, נשוי, אב לשלושה, סבא לשלושה נכדים. גמלאי צה"ל. עבד בבנק. בעל תואר ראשון מאוניברסיטת בר אילן בקרימינולוגיה - סוציולוגיה ומדע המדינה. מרכז סניף רעננה והשרון של העמותה הישראלית לחקר משפחה, גר ברעננה. amnonatzmon@013.net

סורין גולדנברג

יליד רומניה. על המחיר שגבתה החרות מהורי.

איך ומדוע עלתה משפחתך?

במהלך השנים, שלאחר השואה עלתה רוב יהדות רומניה ארצה. סבי מצד אימי רצה עוד בשנות החמישים לעלות, גיסו הקומוניסט שכנעו לבטל את הבקשה. אמי התנגדה לעלייה - הייתה לה עבודה נוחה, היא הייתה מורה לכימיה ובית הספר התיכון בו לימדה היה קרוב לביתנו. אבי לימד בכפר ליד בוטאשאן שפה וספרות רומנית. גם קרובי משפחת מצד אב לא עלו וחלק אף הגר לארצות הברית. ההתלבטות אם לעלות או לא נבעה מאי הידיעה - מה יעשה אבי בארץ? הרי שפה וספרות רומנית לא היה מקצוע, אשר נלמד בארץ. לבסוף, החליטו הורי לעשות את המאמץ הכרוך בשינוי חייהם מהקצה לקצה ובכל זאת לעלות ארצה. בשנת 1978 עלינו מעיר הולדתי בוטאשאן (Botosani) שברומניה. הגענו ארצה לאחר טלטלה גדולה בדרך. בארץ - היה הקושי הגדול של הורי יכולת הקיום. לשניהם היה סטטוס נמוך בעבודה, אי ידיעת השפה ומקום המגורים - קשיים של כל עולה. לי היה קל יותר, הייתי ילד, אגב, הורי דאגו שלא אדע על קשייהם.

מה הוביל אותך לחקור?

בן דוד של אבי בארה"ב פרסם באתר אינטרנט שושלת יוחסין של בני משפחתי. לא הכרתי את האיש, אך ידעתי על קיומו. הוא והוריו הגרו לארה"ב מרומניה ב 1960.

כמה שנים אתה חוקר?

אני חוקר משנת 2005.

איפה נקודת ההצלחה שלך?

בשנת 2008 נסעתי לבוטאשאן לארכיון ומצאתי שם פרטים רבים על בני משפחתי. לאחר מכן אספתי חברים המתעניינים בעיירה ונסענו כולנו. אנחנו בקשר עם חוקר מארה"ב ויחד אנו מונים קבוצה של 7 חוקרים. שחרנו חוקר מקומי ונצלנו את התקנות הליברליות של רומניה, כך סיימנו לצלם ולסרוק את מצאי ארכיון העיר. לאחר מכן בנינו אינדקס של כל הפרטים שמצאנו והקמנו קבוצת חוקרים בפורטל יאהו (Yahoo). לבד מכך, הקבוצה מסייעת במחקר של חוקרים אחרים הפונים אליה. היא רוכשת עבורם מסמכים מארכיון העיר. לאחרונה התחלנו לחקור את העיירות הסמוכות לבוטאשאן, כי מצאנו שהיו קשרי משפחה בין יהודים שגרו בסמיכות לעיר ובין אלו שגרו בה.

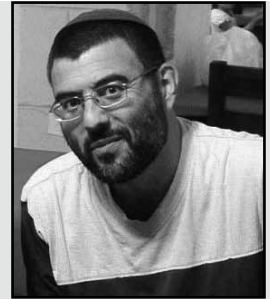
היכן ההחמצה במחקר?

לא שאלתי את אבא, את סבא - יכולתי לשאלם אני חושב שהיו עונים לי. הם אינם כבר. הייתי מקבל מהם פרטים על האחים והאחיות שלהם. מצד אימי שתבל"א יש לי מידע.

עצה לחוקרים?

סבלנות ונחישות.

סורין גולדנברג, בעל תואר שני בהנדסת אלקטרוניקה, נשוי ואב לשניים, גר בנס ציונה. soring0412@gmail.com

בנימין פנש

יליד תוניס. "כל חיי רצייתי לעלות".

איך ומדוע עלתה משפחתך?

עליתי ארצה לבדי בשנת 1986 מתוניס. אבי אמר כל העת שיש צורך לעלות. אך כל שנה דחה מסיבה זו או אחרת את מועד העלייה ארצה. בהיותי בן 17 בכתה י"א החלטתי לעלות. אבי בקש שאסיים כיתה י"ב טרם עלייתי ארצה. וכך עשיתי - סיימתי את בית הספר התיכון במרסיי שבצרפת ולא בתוניס. בתום שנת הלימודים עלייתי עם אחי ארצה. הגעתי הישר לשיבת "בני עקיבא" שבכפר מיימון. בהמשך - שרתי בצבא. לא חוויתי קושי בקליטתנו בישראל. אחי ואחיותיי אשר עלו לפניי סייעו לי בקליטה.

מה הוביל אותך לחקור?

ביום חגיגת בר המצווה שלי קבלתי מתנה - מצלמה ראשונה בחיי. התחלתי לצלם ולשמור את התמונות. ידעתי, שיש לי "אוצר" - בני משפחה רבים בישראל שיש לתעד את סיפוריהם ואף לצלמם. בהמשך, חיזקתי את הקשר עמם, והסקרנות לדעת ולהכירם הלכה וגדלה. התוצאה הראשונית מפעולות אלו הייתה - העלאת 500 מבני משפחתי שמצאתי לאילן בתוכנת דורותרי **Dorotree**.

כמה שנים אתה חוקר?

התחלתי לחקור רק לאחר העלאת עץ המשפחה לאינטרנט לראשונה לפני שנתיים וחצי בשימוש בתוכנת מיי הריטג' (**Myheritage**).

איפה נקודת ההצלחה שלך?

ראשית הרבה סייעתא דשמיא. בנוסף, ראיינתי בני משפחה מבוגרים וצעירים בעלי זיכרון טוב, אשר הכירו את משפחתי. כתבתי פרטי פרטים על חיהם בתוניס ובארץ. איש סיפר על רעהו. כתתי הרבה רגליים. נהנית. בנוסף, הצלחתי לאתר בני משפחה בחו"ל, לסקרנם ולשתפם במחקר. האתר המשפחתי הפך למוקד להעלאת תמונות, סיפורים והרבה עדכונים, הכל נעשה בשיתוף בני המשפחה. במהלך המחקר חברתי למכרים בתוניס, אשר איתרו מצבות ואת הרישומים עליהן. הם השיגו עבורי תעודות לידה משם. באתר **Hebrewbooks**, עיינתי בספרים אשר יצאו לאור בג'רבה ומהם רשמתי פרטים נוספים על משפחתי. כל יהודי שנשא את שם המשפחה פנש, ושמקורו מתוניס, עבר "חקירה" עד שהצלחתי לקשר אותו לעץ המשפחה. לבסוף, להפתעתי, גיליתי שגם דרך אימי אני קרוב לענף אחר של משפחת פנש, משפחת אבי.

אכן שיתוף משפחתי במחקר - אחייני מצא ספר, אשר נכתב ב 1910 והעוסק בתולדות יהודי ג'רבה. הספר כתוב בכתב יד עברי ספרדי. בעקבות הממצאים שעלו מהספר למדתי את השפה ופענחתי כתובות ומסמכים שנכתבו בשפה זו. מצפה לי חומר רב שניתן ללמוד מספר זה.

דרך ה-**Facebook**, מצאתי בני משפחה נוספים הגרים בצרפת, בג'רבה ובארץ המסייעים לנו בזיהוי קרובי משפחה שבתמונות.

לאחרונה בעזרתם, אנו מעלים תמונות לא מזוהות מג'רבה ומערי הלויין שלה במטרה לאתר בני משפחה נוספים הקשורים אלינו. אתגר שהצבנו הוא מציאת שמות ההורים של סבא רבא, הצדיק שמעון ביתן מג'רבה, שביתו נקרא דאר פופו (**Dar Popo**) אין אנו יודעים פירוש שם זה.

היכן ההחמצה במחקר?

אני אדם אופטימי. אמנם, חבל לי שלא הספקתי עדיין להגיע לכל בתי העלמין בג'רבה וערי הלוויין שלה, לצלם את כל המצבות לתעדן לשמר את החומר לדורות הבאים. בנוסף, טרם מצאתי את קברו של אהרון חדר פנש, אבי שושלת פנש, אשר עלה לירושלים בתחילת המאה הקודמת.

עצה לחוקרים?

לחפש. לחפש. לשאול, לבדוק מסמכים, תמונות.

בנימין פנש יליד בן גרדן (Ben Guerdane) בתוניסיה (על גבול לוב), נשוי ואב לילדים, גר ביישוב עטרת.

benifene@gmail.com

איל הולנדר

יליד הארץ. על העקשנות בחרות.

איך ומדוע עלתה משפחתך?

אני בוחר לדבר על החופש שלאחר השעבוד. על ניצחון הרצון לחיות.

מה הוביל אותך לחקור?

העובדה שלא ידעתי דבר על משפחת אבי, "דחפה" אותי לחפש עובדות עליה. אבי היה יליד וינה, בן להורים שמוצאם מטרנוב (Tarnow) שבפולין ומצ'רנוביץ (Czernowitz), כיום ברומניה. אבי לא ידע על קיומו של בן דוד מטרנוב, הוא היה בטוח שכל בני משפחתו ניספו. לאבי היו 3 בני דודים בוגרים ממנו, אשר עלו ארצה טרם השואה. גם הם חיו בידיעה שכל משפחתם נספתה בשואה.

כמה שנים אתה חוקר?

חוקר כ 20 שנה.

איפה נקודת ההצלחה שלך?

עם העלאתם לאוויר של "דפי עד", על ידי מוסד "יד ושם", החלטתי לנסות למצוא קרובי משפחה, למרות "הידיעה" שכולם נספו. לאחר חיפוש, מצאתי "חשוד": יוסף הולנדר יליד 1890 מטרנוב. על החתום היה "יוליוס - בן". דף העד משנת 1999 היה כתוב בספרדית וכתובת החותם הייתה - בואנוס איירס.

לאחר שנה, נסעה יעל, חברה מפורום "שרשים משפחתיים", בו אני חבר, לבואנוס איירס. היא איתרה בבואנוס איירס 5 כתובות של בני הולנדר - איש מהם לא היה יוליוס. יעל בדקה גם בבתי הקברות ולא מצאה כל עדות לשם זה.

לבסוף החלטתי לשלוח לכל אחת מהכתובות מכתב באנגלית בצירוף כתובת המייל שלי.

קבלתי תשובה מאחת הכתובות. החלנו להתכתב ויוליוס ענה שאינו זוכר את שם הסבים שלו, אלא, שסבו עבד בתעשיית המתכת ושהם לא בני כוהנים. מיד "ירדו" לי 90% מהספקות לגבי זהותו של יוליוס.

חלפה שנה ויוליוס הפסיק לענות למכתבים. בתום אותה שנה כתב לפתע, שהוא מגיע ארצה. בקשתי את יעל, שבינתיים כבר חזרה ארצה, לשמש לי כמתורגמנית לצורך הפגישה.

נפגשנו עם בני משפחה נוספים הדוברים לדינו, לארוחה משפחתית של ערב ראש השנה. הנחתי, שזו שפה הקרובה לספרדית וכך יוכלו קרובי לסייע לי במלאכת התרגום. בערב החג שוחחנו על הדמיון בין אבי לבין שלושת בני דודי, שכאמור חיו בארץ. יוליוס לא דמה לאיש מהם, משנשאל על בני המשפחה, לא זכר דבר.

הוא סיפר, כי בנערותו לערך כאשר היה בן 14 חי בגטו טרנוב, אליו נשלחה משפחתו, משם נלקח לאושוויץ לעבודות כפייה

ואחר כך השתתף בצעדות המוות. "סימנתי וי על אושוויץ ושכחתי הכל", כך אמר יוליוס כל משך השיחה. במהלך המפגש המשפחתי הזה סיפרתי לו שעברתי בדיקה גנטית, במטרה לנסות לקבוע קרבת משפחה. יוליוס החליט לעשות כך בארגנטינה לכשיחזור. מאז שמרנו על קשר כל העת. החלפנו תמונות של בני המשפחה מבלי לדעת - אם אנו קרובים או שמא נושאים אותם שמות. חברה בפורום החוקרת משפחה בשם "תירס" הפנתה אותי לחוקרת קרובת משפחה (ריאה שמה) בבאזל והמוכנה לסייע במחקר שלי. למחרת הגיעה שיחת טלפון מבאזל. ריאה סיפרה שהיא נוסעת לטרנוב ושאלה אלו מסמכים אני צריך משם...בקשתי תעודות נישואין, תעודות לידה של הורי יוליוס. לאחר חודשיים של ציפייה ומתח הגיעה חבילה בדואר - ובה מסמכים מטרנוב. נמצאה שם תעודת נישואין של הורי יוליוס ושמות הסבים שלו. לא היה ספק -

אנחנו בני דודים. יוליוס הוא בן דוד ראשון של אבי. לשמחה לא היה גבול. מאז, אנו שומרים על קשר הדוק. ליוליוס, ש"סימן וי" - היה זה ניצחון. למרות שנות נעוריו שעברו עליו באושוויץ, נשארה לו משפחה.

היכן ההחמצה במחקר?

חבל שלא חקרתי זאת קודם. אבי שהיה חולה ומרותק למטה לא זכה להכיר את בן דודו. גם בני הדודים האחרים לא זכו, כי כבר לא היו עמנו עוד.

עצה לחוקרים?

לא לוותר. בדקתי בכלים גנאלוגיים: בארכיון "יד ושם", שוחחתי עם בני משפחה, עברתי בדיקה גנטית, נעזרתי ברצון טוב של חוקרים עמיתים. אמנם האירוע אך 10 שנים, אך מצאתי.

איל הולנדר, נשוי אב לשלושה ילדים. מהנדס. גר ביישוב קדימה.

YAD VASHEM Instituto de Conmemoración de los Mártires y de los Héroes P.O.B. 3477 Jerusalén, Israel		יד ושם ארכיון מרכזי פון אומקום און גבורה	
La Ley para Conmemorar a los Mártires y los Héroes, 5713-1953 manifiesta en el artículo 2: La función de Yad Vashem es registrar y reunir en Israel el recuerdo de todos los judíos que perecieron o que cayeron luchando contra el enemigo nazi y sus cómplices, para perpetuar sus NOMBRES y los de las comunidades, instituciones y organizaciones que fueron destruidas por haber pertenecido al pueblo judío.		דאס געזען אנדענק פון אומקום און גבורה - יד ושם, תשי"ג 1953 שטעלט פעסט און מראראן נומ 2: דו אפיטאנע פון יד ושם און איינזאמלען און הימלאנד דעם אנדענק פון אלע יידן, וואס זענען געפאלן, האבן זיך מוסר שוים און געווען, געקעמפט און זיך אויסקעגעשטעלט דעם נאצישן שוים און זיינע אויטומוניטעטן, און זיי אלעמען, די קהילות, די ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס, וועלכע זענען חרוב געווארן צוליב זייער אנגעהערקייט צום יידישן פאלק - שטעלן א דענקמאל. (געזעץ-בוך נומ 231, י"ז אלול תשי"ג, 82.8.359)	
דאטען וועגן אומגעקומענע: יעדן נאמען אויף א באזונדער בלאט, מיט קלארער שריפט DATOS DE LA VICTIMA: INSCRIBIR CADA VICTIMA EN UN FORMULARIO SEPARADO, CON MAYUSCULAS			
1. פאמיליע-נאמען: 2. פארנאמען: 3. פאמיליע-נאמען פאר דער תזונה (פאר א פרוי): 4. געבורט-דאטע (ווי אלט) 5. מיין 6. פארזיידאט 7. ארט פון געבורט (שטאט, לאנד): 8. מוטער פון דעם אומגעקומענעם - פאמיליע-נאמען: 9. פאטער פון דעם אומגעקומענעם - פאמיליע-נאמען: 10. מאן/פרוי פון דעם אומגעקומענעם - פאמיליע-נאמען: 11. סטאבילער וואוינארט (שטאט, לאנד): 12. וואוינערטער בעת דער מלחמה (שטאט, לאנד): 13. געבורט אדער פאך: 14. צייט פון טויט: 15. ארט און אומשטענד פון טויט: געשריבן פון: אין, דער אויטערמערטער וואס וואוינט (אדרעס) קרובישאפט דער קלער דעקלערט, אז די עדות מיט אלע פרטים איז א ריכטיקע לויט מיין בעסטען וויסן DECLARO QUE ESTE TESTIMONIO ES FIEL Y DE ACUERDO A MI MEJOR CONOCIMIENTO אויטערשריפט: ווערענע דער מלחמה בין אידן געווען אין: לאגער/געטא/פארטויטער: "ונתתי להם בביתו ובחומותיו יד ושם... אשר לא יכחד" "...les daré en mi casa y mis muros trofeo y renombre... que no desaparecerá." Isaias, LVI, 5	Apellido: JOSEF HOLLANDER	1. פאמיליע-נאמען:	
	Nombre: JOSEF	2. פארנאמען:	
	Apellido previo (de soltera):	3. פאמיליע-נאמען פאר דער תזונה (פאר א פרוי):	
	Cas. Estado fam. H. M. Sexo AVO 1889	4. געבורט-דאטע (ווי אלט) 5. מיין 6. פארזיידאט	
Lugar y país de nacimiento: POLONIA	7. ארט פון געבורט (שטאט, לאנד):		
Madre de la - Nombre: víctima - Apellido de soltera:	8. מוטער פון דעם אומגעקומענעם - פאמיליע-נאמען:		
Padre de - Nombre: la víctima	9. פאטער פון דעם אומגעקומענעם - פאמיליע-נאמען:		
Esposo/a de - Nombre: la víctima - Apellido de soltera: HANIA EISEN	10. מאן/פרוי פון דעם אומגעקומענעם - פאמיליע-נאמען:		
Domicilio permanente lugar y país: TARNÓW - POLONIA	11. סטאבילער וואוינארט (שטאט, לאנד):		
Domicilio durante la guerra lugar y país: Ghetto de Tarnów	12. וואוינערטער בעת דער מלחמה (שטאט, לאנד):		
Fecha/año del fallecimiento: AVO 1943	13. געבורט אדער פאך: 14. צייט פון טויט:		
Lugar del fallecimiento: Circunstancias del fallecimiento: Aushwitz	15. ארט און אומשטענד פון טויט:		
Registrado por: Yo, el/la firmante: JULIUS HOLLANDER	געשריבן פון: אין, דער אויטערמערטער		
Dirección completa	וואס וואוינט (אדרעס)		
Parentesco/relación con el difunto HINO	קרובישאפט		
Fecha y lugar: B.A.R.C.E.LONA 3/10/99	אויטערשריפט: ווערענע דער מלחמה בין אידן געווען אין: לאגער/געטא/פארטויטער:		

דף עד של יוסף הולנדר שנכתב עי בנו יוליוס

את חירותי

פרידה אורבך יציאת פולין

על השעבוד והחירות במשפחתך

אני ילידת ליגניצה (Legnica), פולין. הוריי ילידי פולין. אמי, מרים לבית פרבר, ילידת העיר שברשין (Szczepieszyn), נפטרה לפני שלוש עשרה שנים. אבי יליד וורשה.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, נסו אמי ובני משפחתי מפני הגרמנים לברית המועצות. לאחר תלאות בסיביר, הגיעו לטשקנט. אמו של אבי, אחיותיו ואחיו נשארו בפולין ובצרפת וניספו. מסעו הארוך של אבי לטשקנט החל בהיענותו לקריאה להתגייס לצבא פולין. הוא הדריס ללובלין אך הגיוס לא צלח ואז, עם הצבא הרוסי, נמלט למינסק. במינסק נשדד והחליט לברוח לביאליסטוק לאחיו. או אז נאסר, הושם בכלא וחלה. מבית החולים של בית הסוהר נמלט לטשקנט לבדו. מטשקנט חזר לרוסיה תוך תקווה, שימצא את בני משפחתו וימלט אותם משם. משהתאכזב, חזר לטשקנט ואז פגש באמי. ביוני 1946 הם נישאו.

לאחר המלחמה חזרו הוריי לפולין, וברכבת פגשו חברי תנועת "השומר הצעיר", אשר הציעו להם להגיע להכשרה לקראת עלייה לארץ. הם היו מיועדים לעלות בעלייה הבלתי לגאלית להתיישבות בקיבוץ אילון שבגליל, והציעו להורי להצטרף אליהם.

ואילו הסבים שלי ודודיי פנו למחנה העקורים מייכנברג (Meichenberg), שליד העיר קאסל (Kassel) שבגרמניה. אבי מאן לנסוע לגרמניה, ונדר שכף רגלו לא תדרוך על אדמתה. הוריי הגיעו לעיירה ליגניצה (Legnica), וחיו שם ב"קיבוץ" לקראת העלייה. בהכשרה היה אבי פעיל בוועדת התרבות של ה"קיבוץ" ונראה היה שהם עתידים לעלות לארץ עם חבריהם, אלא, שאימי סרבה לחיות בתנאים שהכתיב הקיבוץ והם עברו לדירה בליגניצה.

בינתיים, עם הקמת המדינה ב 1948, עלה דוד אחד ארצה במסגרת הגח"ל (גיוס חוץ לארץ) ולחם בקרבות הנגב. בעקבותיו עלו הסבים שלי ושני דודים עם המשפחות אותן הקימו במחנה העקורים. שני דודים נוספים היגרו לאורוגוואי, להתאחד עם בני משפחת סבי שם ועלו לארץ בשנות השמונים.

בשנת 1948, עם פתיחת שערי העלייה מפולין, ניסה אבי לקבל אשרת יציאה. הוא פנה לצירות הישראלית שנפתחה בוורשה, בכדי לקבל אשרת עלייה, במטרה להתגייס לצבא ישראל. הוא סורב, ובמקביל התבקש מנציג הצירות הישראלית בוורשה, מיכאלי, לסייע בחלוקת 15,000 זלוטי ליהודים עניים בליגניצה, בכדי לעזור להם להתאושש משנות השואה. אבי עסק בכך שנים אחר כך אך האשרה לא ניתנה לו.

בעקבות עליית הקומוניסטים לשלטון, נאלץ אבי לסגור את המפעל לייצור הארנקים שהקים. הוא החל לעבוד במפעל ממשלתי. הוריי היו כבר הורים לשני ילדים.

ממסמך של משרד העלייה בחיפה, המצוי בידי, מ 17.1.1951 עולה, כי סבי, אב אימי פנה למשרדי העלייה בארץ, בבקשה להעלות את משפחתי. אבי סבר, שבקשה זו תהיה פתח למתן האשרה. אלא, שהצירות אפשרה לו לעלות ולהשאיר מאחוריו את אימי ושני אחיי. כמובן שלכך הוריי לא הסכימו.

עד היום איני יודעת את הסיבה.

בשנת 1951 תמו אשרות היציאה ליהודים מפולין. לבד נותרו הוריי ואחיי מנותקים ממשפחותיהם שבישראל ובאורוגוואי. שלוש שנים לאחר מכן ארזו הורי אימי את מזוודותיהם ועזבו את הארץ. הקשיים הכלכליים בשנות הצנע גרמו להם להגר לאורוגוואי ולהתאחד עם בני המשפחה שם.

עם עליית גומולקה (Gomulka) לשלטון בפולין בשנת 1956, נפתחו שערי פולין ליציאת יהודים לארץ ישראל, זאת על אף היותו שליט קומוניסטי.

הוריי מהרו לחלק את כל רכושם בין חבריהם הרבים מליגניצה ולאורך שלחו מיטה, בגדים ו... כלי קריסטל, הכל במהרה בכדי לא לאבד את האפשרות לעלות ארצה.

כך מצאנו את עצמנו הוריי, אחיי ואנוכי, התינוקת, ב 14.11.1956 עושים את דרכנו ברכבת לוורשה. במהומה בתחנת הרכבת עת נפרדו הוריי מחבריהם, נשכחתי על ידי הוריי, כי חברתה של אימי החזיקה בי. שניות לפני שהחלה לנוע הרכבת נמסרתי דרך החלון....

מוורשה נסענו לצ'כיה ומשם ברכבת לווינה. מווינה טסנו לאתונה ומאתונה, בטיסה נוספת, לישראל. לאורך הגענו ב 16.11.1956, ימים ספורים לאחר תום מבצע "קדש".

אישורי יציאה לפולין, שניתנו למשפחתה של פרידה אברבך

מהם מקורות החומרים?

להוריי לא היו מסמכים. בקופסת עץ חומה החזיקו הוריי תמונות בני משפחתי. אני זוכרת שמילדותי אהבתי לשבת שעות ולעיין בתמונות. בתיק סודי שהחביאו הוריי בארון הכביסה היה ארנק - אסור היה לפתחו. הורי הקפידו שאיש מאיתנו לא "יגיע" אליו. לימים, משהלכה אימי לעולמה העזתי לפתוח את הארנק. אוצר בלום של מסמכים: תעודת העלייה של אמא ושלנו, הילדים, ועליה כל חותמות המסלול לחופש- עם תאריכים. תעודת עולים בה רשימת פריטים שההורים הביאו עימם: כלי בדולח, רדיו, אופניים, דמי הורדה 1.5 לא"י, הלוואה לקיום 10 לא"י, אישור הבקשה של סבי להעלות את בני המשפחה לארץ...ועוד כהנה פרטים.

אישור עלייה לישראל שניתן ע"י משרד העלייה לבקשת מנחם פובר, עבור משפחת ביתו 17.1.1951

ולמחקר - איך את נוהגת לחקור?

עם מציאתה מסמכים, ראייתני את אבי, חקרתי אותו על כל פרט ופרט מכל אשר מצאתי בארנק ההוא. בין היתר מצאתי תמונה של הוריי לבושים במדי "השומר הצעיר" בליגניצה, ותמונה של חברי וועדת התרבות של ה"קיבוץ". הסתייעתי בדודה שעוד בילדותי אהבתי לבקרה והתגלתה כידענית גדולה על קורות בני משפחתי. הגעתי לבת דוד של אמי, אביה נפל כחייל ב"צבא האדום" והיא עם אימה ואחותה עלו ארצה. מתוך הראיון עמה גיליתי עוד קרובים. אני נוסעת לראיין את זקני המשפחה ואפילו את צעיריה, כי יש במיניהם היודעים רבות על משפחתנו. עם בן דוד באורוגוואי, שרק לאחרונה נודע לי על קיומו, אני שומרת על קשר, והוא אף שלח לי חומרים. בני דודים בארץ גילו עניין והחלו להוסיף מידע. כך נודע לי, שהדודים של אימי ובני ודודיה חיו ועבדו בחווה חקלאית באורוגוואי, שקיבלו מהברון רוטשילד. דרך אתר MyHeritage גיליתי בני דודים נוספים. הארכיון הציוני ומסמכים שקבלתי מה JewishGen האירו לי רבות על קורות בני משפחתי בעבר הרחוק עוד יותר.

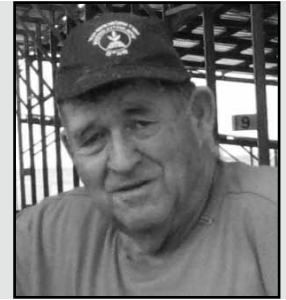
תובנות שלך על מחקר ועל הממצאים

שמחה מאד שהוריי הצליחו לעלות ארצה. הסבים שלי חזרו מאורוגוואי ארצה ב 1964, חיו בה ועוד זכיתי להכירם וליהנות מקרבתם ומאהבתם. הוריי היו לבדם לאחר השואה בליגניצה. את בדידותם הפרו ב"עשיית" חברים רבים, שליוו אותם גם עת עלו כולם ארצה. עצוב לדעת על גורלם של בני משפחת אבי, שכנראה ניספו. אחיו חיו בצרפת ושנים רבות לא ידענו כי חיים הם. אבי, שהיה בחור ישיבה, הפך לאדם אנטי דתי מובהק. משחזר לפולין וראה את ההרס בנפש וברכוש חרב עליו עולמו.

לימים, לפני 20 שנה! לשמחתו - חברה טובה מליגניצה, שגרה במרכז הארץ, בשיחת גמלאים בפארק עם שכן שלה גילתה, כי לשכן ולאבי, פרטי משפחה רבים זהים. לא אאריך - היא מצאה לאבי את אחיו. החג היחיד בו אבי חובש כיפה ומנהל את האירוע, הוא ליל הסדר. הסמליות שבחירות היא זו הגורמת לו לעשות זאת. כנראה יש לחופש משמעות בחיי אדם.

פרידה אוירבך, ילידת ליגניצה, פולין. נשואה אם לשלושה וסבתא. גמלאית, בעברה סגנית מנהלת ביה"ס. גרה בכרמיאל.

sfrida2003@yahoo.com

יאיר ליטויץ

תעלומת האחות הרחמנייה בביירות

על השעבוד והחירות במשפחתך

לילי ליטויץ (נולדה 1927), בת דודתי השנייה, עלתה עם הוריה ואחיה לארץ ישראל בשנת 1934. המשפחה השתכנה בתל אביב. אבי המשפחה, ד"ר וולטר ליטויץ רופא במקצועו, היה בן דוד ראשון של אבי. בגיל 19 לערך לאחר לימודיה בבית הספר התיכון עברה לילי ללבנון, זה היה כנראה בשנת 1945/6. היא נסעה ללבנון ללמוד להיות אחות באוניברסיטת ביירות.

על פי הידוע לי בהיותה כבת 20 נשבתה לילי ביום הקמת המדינה ב 15.5.1948 ובאמצעות ה"צלב האדום" ומשרד החוץ שוחררה ב 27.1.1949 בשיאה של מלחמת העצמאות. ממידע שהגיע אלי אני יודע לבטח, שגם לימודיה בביירות היו כיסוי לפעילויות אחרות. היא לא שרתה כאחות/חובשת במילואים ולא לאחר שחרורה.

עם חזרת הארצה, חוילה לילי ובשנת 1951 קבלה ממשרד הביטחון את "אות הקוממיות", אות הוקרה, הניתן לכל לוחמי מלחמת העצמאות. שם גם צוינה עובדת נפילתה בשבי. מסיבות שאינן ברורות לי, שינו בני משפחתה באופן פתאומי(?) את שם משפחתם מליטויץ ל - לי (Lee). לילי נישאה בשנת 1953 לליונל קופר (Lionel Cooper), עולה מדרום אפריקה. בשנת 1955 נולד בנם, גלעד. כשנתיים לאחר מכן ירדה המשפחה מהארץ לאנגליה. הוריה של לילי חזרו לברלין. אחר כך נולדה בתה פטרה באנגליה.

נסיבות נפילתה בשבי של לילי ליטויץ - לי - קופר לוטות בערפל עד היום. מי לכד אותה? מדוע נשבתה? איך יכלה לחזור ארצה? דרך איפה העבירו אותה? מה בדיוק היו משימותיה בלבנון?

כל הדברים הללו מתחדדים נוכח העובדה, שלילי קבלה מענק שחרור נדיב, באישור בן גוריון. בן גוריון הרי לא היה מאשר בשנת 1949/1950 מענק כה גבוה. שבוי "רגיל" קבל עם שובו ארצה 4 לא"י, ואילו לילי קבלה סך בן 5 ספרות!

לפני 7 שנים, במקריות שאין לה הסבר חברתי ללאה שוב. היא אז סיימה זה מכבר את המחקר ההוא. אך ציינה שהתעלומה אינה פתורה. משהבינונו את "הקשר", הרחבנו את מעגל הניסיונות לפענח את העובדות: פשר נפילתה בשבי, קורותיה בלבנון, נערה צעירה מארץ ישראל לבדה בלבנון ותהינו על נסיבות שחרורה מהשבי, מה ידעה משפחתה הקרובה על השבי?

במסגרת חיפוש תשובות וניסיונות מגוונים לפתרון התעלומה, הגעתי לחקר משפחתי. גיליתי בני משפחה רבים, אשר לא ידעתי על קיומם. איש מהם לא ידע את פשר התעלומה. אגב, הקשר עמם, חם וחזק עד היום.

מהם מקורות החומרים?

בעזרת המידע המצומצם הצלחתי להרכיב תמונה. חלק מהחומרים מצאה לאה מארכיון צה"ל, במהלך השנים התקבלו עוד מסמכים לאחר בקשתי מח"כ עמיר פרץ, שהיה

חלק א' בקשה לאשור
אות הקומסיות

היחידה **בי"ח (קצ"ו) 274**

מס' אישי **1750781** זרנה **6** שם משפחה **א. (א.א.)** שם פרטי **א.א.** ת"ד **274**

כתובת
אזרחית **ת"ד 274 י"ח צ' (א.א.) 90**

א. שרוח בתקופה 1.2.1948 - 10.3.1949

ב"ח	מ"א	ע"ד	ת"ד
בל"ב	15.5.48	27.1.49	

ב. תאריך גיוס 15.5.48 | תאריך שחרור/פסור 27.1.49

ג. הריני מצהיר בזה שהנני זכאי לאות הקומסיות. בהתאם להוראת הפקוד העליון 1950 מס' 160 סעיף ב' וז' וכי אינני פסול לקבלת האות בהתאם לסעיף ג' של אותה הוראה. כן הריני מצהיר בזה כי סעיף י' של פקודת מסכל מס' 7/3 הובא לידיעתו.
נא לאשר את זכותי לאות הקומסיות.
תאריך **2.5.51** חתימה **א.א.**

ד. לשמוש העלויות הראשית

1 פורסם בפק' ב' מס'	תאריך
2 א.א.	
3	

מפ"ס 825 (3/51)

אות הקומסיות ללילי ליטויץ 2.5.1951

דונמת חתימתו של בעל התעודה

מספר אישי **1750781** ח"ל **רמ"א**

שם משפחה **א.א.**

שם פרטי **א.א.** תעודת זהויה מס' **10151**

תאריך לידה **21.5.1924** תאריך הוצאת פ"ס **15.5.1948**

מספר התעודה **N 210667** דף 3

תעודת מילואים - לילי ליטויץ

אז שר הביטחון.

אגב, בארכיון צה"ל אין יותר מסמכים אודותיה. המסמכים מגלים פרטים אישיים ואין מסמך המרמז על פעילותה. לדוגמא: בקשת יציאה מהארץ של מילואימניקית לצורך נישואין בקפריסין, התכתבות בין עורך דין גורלי לשעבר עו"ד של אסירי "ההגנה" ואליהו ששון (מהמחלקה המדינית של הסוכנות ושעסק רבות בפעילות מודיעינית).

חלק אחר של המידע הגיע דרך הכלים הטכנולוגיים והאינטרנט, אשר אפשרו לי לאתר את בנה, ובתה של לילי וכן את גיסתה, אלמנת אחיה החיה בלונדון ולהפנות אליהם את השאלות.

איש מהם אינו יודע דבר על פעילותה בלבנון. אבל, הם ידעו לאמר ולו אף ברמז, כי לילי עזבה את הארץ בכעס ולא שבה אליה, ואפילו לביקור משפחתה המורחבת שנותרה בישראל, עד יום מותה בשנת 1991, ואפילו לא ביקרה את משפחתה המורחבת שנותרה בישראל. זאת, למרות המענק שקיבלה.

אני מנסה להביא לידיעת הציבור, ולא תמיד מצליח... להעלות הנושא הסתייעתי בתכנית הרדיו "המדור לחיפוש קרובים" ברשת ב' - לא קבלתי אף מענה.

בארכיון המדינה קבלתי רשימת עולים משנת 1934 וביניהם לילי ומשפחתה. תחקרתי עובדי "אל על" שעבדו עם אחיה הטייס - ושוב, נותרתי ללא מענה.

פנית למיטב העיתונאים העוסקים בחקר המודיעין ופעילויות ה"מוסד" וידם לא צלחה. חלקם אינו רוצה לעסוק בתחקיר מטעמים השמורים עימם.

האבסורד הוא - שבתה של לילי משמשת כפרופ' לתקשורת ידועה בלונדון והיא יכלה לסייע בחיפושים, ומשום שאינה יודעת דבר אינה עוסקת בכך.

תובנות, הרהורים, מחשבות על המחקר והממצאים

עוד לא סיימתי את המחקר. יש כאן אירוע של מאסר בשליחות המדינה. שלילת החופש שנעשתה בעת מלחמת העצמאות. המדינה חייבת ללילי כנראה הרבה. אולי לילי נפגעה ממנה? אולי העלבון היה כה צורב שמיאנה לחזור לכאן? לילי עבורי כמה דברים:

- א) היציאה מגרמניה, ואחר כך העלייה לארץ - זו גאולת הוריה, אחיה וגאולתה שלה.
- ב) אחרי השבי ליוו את לילי כעס, פגיעה ומרירות כלפי המדינה, כנראה, ואני מדגיש כנראה, שעברו אל ילדיה. היא שלחמה עבור החופש שלנו, של כל אזרחי ישראל לא נהנתה ממנו. היא למעשה לא יצאה לחירות.
- ג) במובנים מסוימים ראתה את הארץ המובטחת ולא הגיעה אלינו.
- ד) ואילו אנחנו, בזכותה ובזכות חבריה, נהנים מהגאולה.

יאיר ליטויץ, נולד במושב מולדת, חקלאי במקצועו. בעל תואר ראשון בחקלאות ולימודי תעודה בחקר ביצועים. שימש עד לפרישתו לגמלאות, לא מזמן, כסגן מנהל מחוז צפון של משרד החקלאות. נשוי, אב לשלישיה, וסב ל 6 נכדים.

littwitz1@gmail.com

יעל דיאמונט

אני פה בשל תעוזה של אשה אחת

על השעבוד והחירות במשפחתך

גדלתי כילדה שבמשפחתה אין סיפורים או כל קשר לשואה. השואה הייתה חלק מתכנית הלימודים בבית הספר וחלק מההיסטוריה של עמנו.

סבי (אביה של אימי) היה בן למשפחת אנטמן (Antman) מניטרה (Nitra) שבסלובקיה. זמן מה לפני שנפטר, עלה לאינטרנט מאגר שמות הנספים של יד-ושם.

מתוך סקרנות לשמה הקשתי את שם המשפחה "אנטמן" ושם העיר "ניטרה". התוצאה היחידה שהתקבלה הייתה "סמואל אנטמן" - אדם שמעולם לא שמעתי את שמו.

התקשרתי לסבי והוא סיפר לי שסמואל אנטמן היה בן דודו, שהיה שען-תכשיטן ובמחנה ההשמדה מיידאנק ניצל בזכות מקצועו (ולא נספה, כפי שהיה רשום אז ביד-ושם בטעות). הוא הזכיר את שני אחיו של סמואל, שחיו בארץ ועל אף שלא הכרתי אותם אישית, השמות היו מוכרים לי. הוא גם ציין שנכתב ספר על קורותיו של סמואל במיידאנק, אך הרגשתי, שהוא מעדיף לא לפרט עוד לגביו. וכך - הלך לעולמו עם המידע.

לאחר פטירתו הרגשתי שויתרתי מהר מדי והחלטתי לרכוש את הספר, שנכתב על ידי עיתונאי גרמני בשם גינטר שווארברג (Guenther Schwarberg). הוא סיקר את משפטי מיידאנק שנערכו בדיסלדורף בסוף שנות השבעים, שם הכיר את סמואל אנטמן, שהופיע כעד. בעקבות הראיונות שערך עמו, כתב את הספר "התכשיטן ממיידאנק" ("Der Juwelier von Majdanek").

קראתי את הספר בעזרת סבתי, שכן הספר נכתב בגרמנית. התוודעתי דרכו לחוויות המזעזעות, שאותן עבר סמואל במחנה. על פי הספר, בכל יום היה נכנס אל סדנת השענות איש אס-אס ושופך על שולחן העבודה תכולת מזוודה מלאה בתכשיטים

ושעונים, שנגזלו מהקורבנות שנשלחו לתאי הגזים. סמואל אולץ למיין אותם וכן לנקות שיני זהב שהגיעו מהקרמטוריום. כיוון שהסדנא שלו ניצבה בסמוך לתאי הגזים, הוא היה עד לכל מראות הזוועה טרם הכניסה לתאים, שמע את זעקות הילדים וראה את מיכלי הציקלון שאוכסנו אצלו בסדנא. כך התוודעתי לזוועות "שלא היו במשפחתנו"...

אירוע אחר-

בעקבות קריאת הספר עם סבתי, היא ניסתה לעניין אותי גם בסיפור המשפחתי של הצד שלה. אביה, יעקב פויר (Feuer), יליד קרקוב, היגר מפולין לגרמניה לאחר מלחמת העולם הראשונה. שם בעיר קיל (Kiel) הכיר את טוני לבית שילדהאוז (Schildhaus) אף היא ילידת פולין ונישא לה.

יעקב פויר נתפס לרעיון הציוני, הצטרף לתנועת "המזרחי" והחל לפעול למען עליה לארץ-ישראל מטעם הסוכנות. לאחר עליית הנאצים לשלטון בגרמניה הוא ביקש סרטיפיקט, אך נתבקש על ידי הסוכנות להישאר בגרמניה ולהמשיך לפעול למען העלייה והובטח לו כי יקבל סרטיפיקט ברגע שתשתקף סכנה לחייו.

יום אחד, כאשר יעקב וטוני לא היו בבית וסבתי, שהייתה אז רק בת עשר, שמרה על אחיה הקטנים, הגיעו שני אנשים לערוך חיפוש בביתם. הם ויתרו על החיפוש כיוון שההורים לא היו בבית באותה שעה והודיעו שיגיעו ביום אחר. לסימן מבשר רעות זה הצטרפה האזהרה שהגיעה מצד שוטר, שהיה ידיד המשפחה. הוא ראה את שמו של יעקב ב"רשימה השחורה" ושלח את אשתו להזהיר את יעקב.

זיכרי את השוטר ואת אשתו, כי מיד אחזור אליהם.

"ויהי בחצי הלילה", יעקב וטוני העירו את ילדיהם במפתיע. המזוודות כבר היו ארוזות והמשפחה נסעה לברלין מבלי להיפרד מאף חבר או קרוב. בברלין שהו בדירת סוניה, אחותה של טוני, עד לסידור הסרטיפיקט. בסוכנות לא אכזבו והקצו ליעקב פויר ולמשפחתו סרטיפיקט תוך זמן קצר. אז, סוף סוף, יכלה לצאת לפועל "יציאת גרמניה" של משפחת פויר, והם נסעו לפולין להיפרד ממשפחותיהם. בקרקוב, ערב העלייה ארצה, אחת הדודות העניקה לסבתי ספר זיכרונות, בו נכתבו ברכות וזיכרונות מקרובי המשפחה בעברית, בידיש ובגרמנית. "לזכרון ולהתראות בארצנו, ג' שבט 5695" (7.1.1935) - כתבה לסבתי טושה, בת דודתה, שלמדה בגימנסיה העברית בקרקוב. שמונה או עשר שנים לאחר מכן היא נרצחה עם הוריה ועוד רבים מהמשפחה המורחבת, שהשאירו לסבתי זיכרון אחרון באותו ספרון.

משפחת פויר עלתה דרך נמל טרייסט שבאיטליה עם האוניה "ירושלים" והגיעה לנמל חיפה ב- 14.1.1935.

חצר בית משפחת פויר בקיל, גרמניה. מבוגרים משמאל לימין - סוניה (אחות של טוני), טוני פויר, יעקב פויר, שכנה גרמניה, אשת השוטר, השוטר עצמו, קרוב של השכנה. ילדים משמאל - בת של השכנה, סבתא שלי אז גיזלה פויר - טובה אנטמן, אריך (הבן השוטר), בת השכנה, ברונו בנו הבכור של השוטר (אינגה בת השוטר טרם נולדה).

השוטר?

השוטר נפטר בתחילת מלחמת העולם השנייה. את הפרטים המדויקים לא הכרתי, אבל קיבלתי מסבתי את הכתובת של בתו ושלחתי לה מכתב. ביקשתי לשמוע ממנה את הסיפור מהצד שלהם, כפי ששמעה מאמה המנוחה. מתברר שהוא נחקר על ידי הגסטאפו כמה פעמים. משפחת פויר, ככל הנראה, לא הייתה המשפחה היחידה למענה פעל. הוא מת ממחלה, אך לא ברור עד כמה חקירות הגסטאפו זרזו את מותו.

Hiel, 28. 10. 2010

Liebe Jael,
ich bin froh, dass ich über Ihren so lieben, interessierten Brief vor allem zu Herren gehen kann. Ihre Interesse an der Geschichte unserer Familien - somit natürlich auch verbunden mit einem der deutschen Kapital unserer Vergangenheit, hat mich so bewegt, dass ich alle heutigen Vorklagen verlegt habe, um Ihnen sofort zu antworten.

Ich beginne zunächst mit meinen Eltern. Meine Mutter war Rümme und heiratete ein deutsches Frau - meinen Vater. Mit ihm ging sie nach Königsberg - Ostpreußen - seinem Geburtsort - wo sie einige Jahre lebte. Meine Eltern älteren Brüder wählten auch dort geboren. Dann verstarb mein Vater, der inzwischen Frau Heilbert hat und bei der Polizei gearbeitet hat, nach Kiel verschob. Hier mit Beginn die Geschichte Faier / Schiboth. Meine Mutter hat sehr viele Heimweh. Sie wünscht in ihrem Heimat und römischen, polnischen, litauischen Ländern auf. So war mein Vater befreundet, ich auch hier solche Freundschaft haben zu Zönnan. So kam es dann zu einer schönen Freundschaft der Familien Faier / Schiboth. Sie besuchten sich gegenseitig und hatte offenbar eine schöne Zeit miteinander. Ich spreche jetzt von Ihren Urgroßeltern Toni und Jacob Faier.

מכתבה של איגנה בת השוטר בו היא מספרת על קורות משפחתה במלחמה ואחריה, 28.10.2010

בשנת 1958 נסעו יעקב וטוני לגרמניה, לקיל, כדי לנסות לקבל כספים שהיו בחשבונות הבנק שלהם לפני המלחמה. הם גם ביקרו את אלמנת השוטר. התברר שבנה הבכור נפל כחייל וורמאכט בחזית הרוסית. מאז שמרה שוב משפחת פויר על קשר עם אשת השוטר. הם חשו שהם חייבים לה ולבעלה את חייהם. בסוף שנות השמונים בקרה בתה בארץ וטיילה עם סבתי ואחותה.

מהמכתב ששלחה לי הבת הסתבר לי, כי אמה קבלה לאחר המלחמה מכתבים וחבילות ממשפחות יהודיות ברחבי העולם. כולם זכרו להם את חסדם.

מהם מקורות החומרים?

יש חומרים רבים.

יש לי נתונים ממקורות שונים ולעיתים איני מצליחה להשתלט על כמות המידע...

אני עוברת לעיתים מדבר אל דבר... ביקשתי וקיבלתי את כל החומר ההיסטורי שהיה בדירת סבתי כאשר היא עברה לדור מוגן. מיינתי וגיליתי דברים שלא הכרתי. אני קוראת ספרים ומוצאת חיבורים וקשרי משפחה. הצטבר אצלי ידע מראיונות שערכתי ועדיין אני עורכת לזקני המשפחה.

לדוגמא, תהיתי רבות מדוע נאלץ הסבא-רבה שלי, יעקב פויר, לברוח מקיל. מדוע נכנס ל"רשימה השחורה"? התשובה

בקובץ המאמרים "חנוכיה וצלב קרס" ("Menora und Hakenkreuz"), שנערך על ידי גרהארד פאול (Gerhard Paul) ומרים גיליס קרליבך, מצאתי מאמר של פאול בנושא - גרמנים שעזרו ליהודים בתקופת השלטון הנאצי. הסיפור של הסבא-רבה שלי הופיע שם ובהערת שוליים צוין שהמידע לקוח ממכתב שכתבה רגינה אהרמן (בת דודה של יעקב) לאחד החוקרים בתחום בשנת 1982.

פניתי לכותב המאמר וביקשתי את המכתב. התברר שהמכתב נכתב על ידי רגינה בשם טוני פויר, אלמנת יעקב, שעקב פציעה בידה לא יכלה לכתוב. כלומר, המידע היה קרוב יותר למקור ממה שחשבתי. על פי מכתב זה הבנתי, בנוסף לפרטים שכבר ידעתי, שהגסטאפו מצא אצל יעקב פויר גיליון של עיתון "הארץ". באותו גיליון הופיעה תמונתו של היילמאר שאכט (Hjalmar Schacht) שר הכלכלה הגרמני (1935 - 1937) ויעקב פויר (הסבא רבה שלי) הוכנס ל"רשימה השחורה" כמחזיק "תעמולה עוינת".

אני גם מתעדת סיפורים אישיים של בני משפחה הקשורים בשאיפה לחופש ובאכזבה ממנו שאין מי שיתעד אותם. למשל: התברר לי, כי בן דוד של סבי, שנו הוכמן (Hochmann Shano), נפל כפרטיזן במרד הסלובקי. הוא גדל עם סבי באותו בית בניטרה. ביד-ושם מצאתי דף עד שמילאה חברה שלו מתנועת הנוער "בני-עקיבא" והיא ציינה שם שהגרמנים תלו אותו. זמן רב לא הצלחתי למצוא מידע נוסף לגבי נסיבות מותו, אבל היום יש בידי פרטים נוספים.

איך "עלית" על הסיפור?

מכון יד-ושם העלה לאוויר את רשימת נופלי "יחידת נובקי" (Novaky) במאגר רשימות הנספים והתברר לי שהוא נמנה עם נופלי יחידה זו וכן צוין תאריך נפילתו, 6.9.1944. חיפשתי מידע לגבי היחידה ולמדתי על מחנה נובקי, בו היא התארגנה. המחנה היה אחד ממחנות העבודה שהוקמו דווקא על ידי יהודים על מנת להיראות "נחוצים לכלכלה". התנאים היו יחסית נאותים. בהמשך המלחמה הפכו את מחנות העבודה למחנות ריכוז. על "יחידת נובקי" קראתי בספרו של עקיבא ניר, "שבילים במעגל האש". במחנה התארגנו כמאתיים פרטיזנים יהודים כיחידה בפני עצמה. יום לפני פרוץ המרד הסלובקי (המרד פרץ ב- 29.8.1944) התחולל במחנה מרד והפרטיזנים פרצו החוצה. הם חברו למורדים, שהיו אזרחים ואף חיילים סלובקים.

ב- 4.9.1944, היחידה קיבלה את המשימה לכבוש את העיר בטובאני (Batovany). באופן מפתיע הגרמנים חיכו לפרטיזנים ועשרים ושלושה מחברי היחידה נפלו בקרב. מספר פרטיזנים נוספים נתפסו על ידי הגרמנים ונתלו בעיר טופולצ'אני. אני מניחה ששנו הוכמן היה ביניהם. הוא היה אז בגיל עשרים ושלוש. החברים ששרדו חשדו שבוגד מקרבם סיפר על ההתקפה הצפויה לגרמנים.

באותו הספר צוין גם שתמונות מהוצאתם להורג של "הבנדיטים היהודים" פורסמו בעיתונות הפאשיסטית. כלומר, היו במשפחתי קרובים אשר לא זכו בחירות.

תובנות שלך על מחקר ועל הממצאים

כרגע, מעניין אותי פחות לאתר דורות נוספים אחורה. אני כמהה למצוא תמונות, חפצים, מסמכים, להקשיב ולתעד את הסיפורים. כאשר אני מתעדת, אני פונה לספרים ומעמיקה את המחקר. מנסה לדעת את פרטי הפרטים.

עם זאת, ספור חייו הקצרים של שנו הוכמן הוא מקרה מוזר של חומר נוסף שאולי נמצא אי שם ובכל זאת, איני בטוחה שאני רוצה לראות את תמונות ההוצאה להורג של אדם, שהיה בתחילה זר עבורי, והיום אני כבר יכולה להרגיש את הקרבה המשפחתית אליו. סבי ז"ל היה אומר ש"דם זה לא מים" (הכוונה לקשר דם).

איני מספיקה לראיין את כולם. חלקם הלכו לעולמם. אך אני מאמינה שלא החמצתי הרבה, הדברים הנראים לי "החמצה" היום עשויים להתגלות ולצוץ לבסוף. כמו סיפור ההוצאה להורג של שנו הוכמן.

את צעירה החוקרת בני משפחה נוטים לחשוב שהעיסוק הוא של המבוגרים...
עובדה. הייתה זו הסקרנות לדעת אם באמת אין לנו סיפור של שואה במשפחה...

יעל דיאמנט, (ילידת 1974), נשואה, אם לשלושה ילדים. למדה הנדסת אלקטרוניקה וחינוך טכנולוגי, גרה בגבעת-שמואל.
בעבודתה אוספת חומרים לארכיון "בית העדות". (הארכיון מתעד את תנועות הנוער הציוניות-דתיות באירופה).
yaeldiam@hotmail.com

דר' לאה הבר גדליה ריחו של החופש

על השעבוד והחירות במשפחתך

אבי, שרגא הבר (Haber) יליד העיירה הירלו (Hirlau) שברומניה.
בשנת 1944, בהיותו בן 14, ולקראת סוף מלחמת העולם השנייה נשלח ברכבת נערים ארצה.

השבועות האחרונים של המלחמה חפפו את תקופת החופש הגדול של אבי בשנת 1944. היה זה ב- 23 באוגוסט 1944, עם כניסת הצבא האדום לבוקרסט בירת רומניה. ביום ההוא שסימל את צאת רומניה מ"ברית מדינות הציר" ואת קץ משטר הרשע והדמים של אנטונסקו ומרעיו, היום ההוא היה לקהילה היהודית, יום חג ויום פדות.

אבי ייחל לעלייה ארצה, אך בהיותו נער צעיר פעל על פי הוראות בני משפחתו. עם כניסת הסובייטים לבוקרסט עלתה שאלת היציאה ממנה במהירות על הפרק. ההתלבטויות וחסרהידע מה צופן העתיד - לא הקלו על ההחלטות.

נושא עליית אבי ארצה נשאר תלוי ועומד, כשסבי סכם כל דיון באמירה "זהו דיון בטרם עת, נמתין קודם שתסתיים המלחמה ואז נראה".

אבי התנחם בכך שזה איננו סירוב החלטי, אלא רק הימנעות מלהתחייב. עם תום המלחמה חזר "לנדנד" בעניין העלייה לארץ ישראל, מעלה ומוסיף טיעונים ונימוקים "כבדי משקל".

מעניין וראוי לציון המהפך שחל בגישה לשאלת העלייה. בטרם המלחמה, הגדירו רוב בני משפחתנו את עצמם כציונים- אך זו הייתה ציונות פסיבית שקבלה ביטוי בתרומות לקרן הקיימת והשתתפות באיזו אסיפת הזדהות אקראית. ואילו עכשיו, לא הייתה כלל שאלה האם יעלו ארצה אלא מתי יתאפשר להם לעשות זאת.

המשרד הארצישראלי שנפתח מחדש בבוקרסט המה אנשים ופעילות, בעיקר של מועמדים לעלייה ארצה בדרך הים והביקוש עלה. הטראומה הקשורה בהטבעתן של האוניות "סטרומה" (Struma) ו-"מקפיר" (Mecfiure) הייתה טרייה ומוחשית בזיכרון הקולקטיבי של הקהילה- וגם בזה של ההורים. את האפשרות הזו דחה הסבא שלי על הסף, בתשובה מוכנה מראש "כשיתבהר המצב, נעלה ארצה כולנו".

אבל הנושא קבל תפנית בלתי צפויה; מילו (שמואל) אלתר, אחד מראשי הפעילים במשרד הארצישראלי (בעלה של בטיקה

שוורץ אלטר, בת דודה של סבתו), סיפר לסבים שלי על קבוצת נוער, מתלמידי בתי הספר התיכונים היהודיים, העומדת לצאת לארץ ישראל חודש לאחר מכן, בחסות "הצלב האדום". הרכבת הייתה אמורה לעבור דרך בולגריה ותורכיה. לקבוצה זו הובטחו סרטיפיקטים (רישיונות עליה) על ידי שלטונת המנדט הבריטיים בארץ ישראל. הייתה עדיין אפשרות להצטרף לקבוצה, אם מחליטים תוך 72 שעות.

קבלת ההחלטה לוותה בהתחבטויות, ייסורי נפש והרבה דמע. הורי אבי קיימו התייעצויות מרתוניות עם בני משפחה וקרובים. סבא רבא אברהם תמך באופן עקבי בנסיעת אבי ודיבר על ליבם של הוריו "הרי ברור שכולנו נעלה לארץ ישראל בעקבותיו". תמיכתו של סבא רבא אברהם הייתה מובטחת. אהבת ארץ ישראל הייתה בלבו וגם בשורשיו: הרי דודו, אח אביו, עלה לארץ ישראל בסוף המאה ה-19. סבא רבא אברהם ראה בעליית אבי, נכדו- חוליית המשך בשרשרת דורות, חלוץ לפני המחנה. גם הדודה בטי והדוד סמי ואחיה של סבתי כולם תמכו. לבסוף נפלה ההכרעה - **אבי יסע!**

החל מרוץ קדחתני נגד הזמן: הכנות, קניות, צילומים, לקראת הנסיעה תפרו לאבי חליפה... סמוך למועד הנסיעה נפגשו כל בני המשפחה (מצד הבר ומצד קון) אצל הצלם, לצילום משפחתי למזכרת. אבי הצר על כך שסבו לא בא להצטלם ולא ידע להסביר מדוע לא הצטלמו תמונה מקבילה עם סבו ואחיה של אמו. תמונה נוספת יחידה מלפני הנסיעה, היא תמונת הדרכון שלו. אבי "הצטייד" גם בתעודות מבית הספר... הוא נפרד מכל קרובי המשפחה ומחבריו לספסל הלימודים, נפרד מסבתו פרידה לבית אורנשטיין. הפרידה לוותה בדמעות למכביר. אבי ניסה לנחם אותה (היה נכדה הקרוב, הקרוי על שם בעלה, פיבל) וחזר באוזניה "עוד מעט ניפגש כולנו בארץ ישראל".

בבוקר הנסיעה ארצה הכינה סבתי לאבי צידה לדרך. אבי זכר את הרציף הומה באדם - בני משפחה שלוו את הנערים, דודיו ודודותיו, חברים ובני משפחה רחוקים הגיעו כולם. הפרידה הייתה נרגשת.

בפועל ארכה "הפרידה הקצרה" מההורים ומאחות אבי- חמש ורבע שנים. הם הגיעו ארצה רק בסוף דצמבר 1949, באחת ההפלגות האחרונות של אניית הנוסעים "טרנסילבניה", ממש לפני שנסגרו שערי היציאה מרומניה, למשך שנים ארוכות. סבו האהוב של אבי, אברהם שוורץ, נשאר לחכות לעליית אחד מבניו- ולא זכה להגיע לארץ ישראל, משאת נפשו, שכן הוא נפטר ב- 1956.

אבי ספר שעם עזיבת הרכבת את התחנה המלווים הבוגרים והנוער שבקרונות האחרים פצחו בשירת "התקווה".

רכבת הנערים נסעה לג'ורג'יו - (Giurgiu), עיר נמל על הדנובה, המרוחקת כ- 70 ק"מ מבוקרשט; משם נסעה הרכבת לעיר סטרה זגורה (Stara-Zagora) שבבולגריה. יהודי העיר הצטופפו בתחנה ופגשו באנשי הסוכנות או אחרים, שכנראה טיפלו מטעמה בהעלאת הנערים. הם ציידו אותם במלאי אוכל וציוד להמשך המסע. לראשונה שמע אבי בליל שפות בתחנה ההיא, לימים הבין ששמע לבד מבולגרית ויידיש גם לאדינו.

הקבוצה בלוי המלווים הבוגרים עשתה את דרכה ברכבת עוד יום והגיעה לאיסטנבול. שם לנו במלון, אכלו, התרחצו ואף הספיקו לטייל בעיר. תדהמת כל הילדים והנערים הייתה למראה העיר שטופת שמש והומת האדם, עמוסה בחנויות מזון, פירות וירקות ואף במסעדות ובבתי קפה. עיר סואנת ומלאה בריחות ובצבעים שהיו ניגוד מוחלט לבוקרסט. יומיים שהו הנערים באיסטנבול, נחו, וטיילו בה.

משעזבו את העיר המשיכו ברכבת וחצו את תורכיה עד הגיעם לאנקרה, טופלו בידי אנשי "הצלב האדום", קבלו מזון ושתייה לדרך והמשיכו בדרכם דרך סוריה. המדבר, היובש, כפרים רבים לאורך הדרך עם אוהלים ובתי חימר, אנשים בעלי גלימות ונשים עם רעלות על פניהן השתקפו מחלונות הרכבת. היה זה להם עולם אחר ושונה לגמרי מכל דבר שהכירו קודם.

דקות מספר של נסיעה מביירות עצרה לבסוף הרכבת בראש הנקרה. לרכבת עלו שוטרים בריטיים וערכו בדיקת דרכונים. לראשונה נשקפה התכלת של הים התיכון בעוד הרכבת עושה דרכה דרך עכו לתחנת הרכבת הישנה בעיר התחתית של חיפה.

בטרם ירדו מן הרכבת החונה בתחנתה הסופית, צבאו הנערים על חלונות הקרונות הפונים אל הרציף ופתחו בשירת

"התקווה". עבור כולם זו הייתה שירה של רוממות- רוח והודיה . אבי סיפר שחשב אז על אביו ועל סבו אברהם, כי היה הראשון מבני משפחתנו אשר זכה להגשים את החלום המשפחתי המשותף- להגיע הביתה, לארץ ישראל.

המסע מאיסטנבול עד חיפה ארך 22 שעות.

אוטובוסים של חברת "השחר" הסיעו את הנערים בלויית המדריכים למחנה עתלית. המדריכים (מהרכבת) החליפו דברים **בעברית** עם אנשי הסוכנות, אשר קבלו את פניהם, אך הנערים לא הצליחו להבין מילה מחילופי הדברים ביניהם.

שיירת האוטובוסים עשתה דרכה לעתלית בראשה ובמאסף שלה נסעו משורין משטרתי בריטי, שפילסו דרכם ברחובות חיפה התחתית, שברובה הגדול יושבה באוכלוסייה ערבית. הם חלפו על פני מסגד הומה (זה היה יום שישי, יום התפילה של המוסלמים), הנמצא מול השטח המגודר של נמל חיפה (ברחוב העצמאות של היום). העיר - רועשת, צפופה, רחובותיה צרים והכבידו על תנועת כלי הרכב.

אוטובוסים, משאיות, מעט רכב נוסעים פרטי והרבה ערבים רכבו על חמורים. כמה חנויות גדולות, כנראה בבעלות יהודית, בתים בעלי 2-3 קומות, בנין בנק ברקליס הבריטי ומולו, על אם הרחוב, בית הקברות המוסלמי. הם המשיכו דרך בית החולים רמב"ם ופנו דרומה..

לנערים ספרו שזה הכביש היחיד המקשר בין חיפה לבין ת"א וירושלים: התנועה בו הייתה רבה, בחלקה הגדול רכב צבאי ומשטרתי בריטי. הכביש עבר בין כרמי זית, ומרבית השטח עד עתלית היה חולי ולא מיושב. האוטובוס הגיע למבנה משטרה גדול, פנה ימינה לכביש צדדי והגיע לשערי מחנה עתלית.

LIST OF HUNGARIAN SUBJECTS ARRIVING IN SYRIA ON THE MIXED TRAIN FROM TURKEY, ON THE 29 OCT 1944 Train No. 673	
1. - Algra Edward Cecel	51. - Hirsch Ezra
2. - Alterson Paul	52. - Heller Anita
3. - Alpern Mirela	53. - Hirsch Yehuda
4. - Aronovici Willi	54. - Hainkric Issa
5. - Ahranovici Rosa	55. - Hueber Leib
6. - Altosa David	56. - Hers Walter
7. - Sandel Miran	57. - Hirschvita Helu
8. - Servici Carol	58. - Hesperu Victor
9. - Esach Solomon	59. - Haber Felix
10. - Klumefeld Jacques	60. - Hafner Arinia
11. - Brenner Aronel	61. - Hirschvici Cornelia
12. X Broide Batia	62. - Hart Issa
13. - Bretschneider Jean	63. X Haas Ana
14. - Berzan Marius	64. X Hager Mali
15. - Berzer Acober	65. - Ionis Marirus
16. - Braun Andrei	66. - Itic Walter
17. - Brull Klara	67. - Jurist Edward
18. - Brodman Eugen	68. - Joseph Aug.
19. - Czig Susan	69. - Jokayer Mauricia
20. - Gatz Fruehli	70. X Juster Salzman
21. - Cornesteanu Simon	71. X " Waly
22. - Gatz Clara	72. X Kaufman Bobby
23. - Cornesteanu Mary	73. X Klein Regina
24. - Calman Jonel	74. - Keller Jona
25. - Calman Benjamin	75. - Kriner Malca
26. X Chon Adolph	76. - Ezra Lazar
27. - Charas Dan	77. - Mendelovici Aurelia
28. - Cotingaru Adolf	78. - Klein Jina
29. - Cantar Bertha	79. - Klein Jacob
30. - Cusman Jeay	80. - Leibovici Sofi
31. - Deutagh Adolf	81. - Levenche Lazar
32. - Drescher Henriette	82. - Leibovici Claretta
33. - Harig Main	83. - Leibovici Gene
34. - Elisof Serphi	84. - Levi Hebea
35. - Fagadun David	85. - Levin Melanine
36. - Finchelstein Sea	86. - Lechner Ana
37. - Frank Boris	87. - Lampel Albert
38. - Feldstein Alexandru	88. - Lammrovici Clara
39. - Feller Boris	89. - Levi Sara
40. - Finkelstein Silvin	90. - Laurensou Sara
41. X Grunberg Kurtel	91. - Marovici Aurel
42. - Gottlieb Eliazar	92. - Mendelovici Yossu
43. - Gotlan Adolf	93. - Morgenstein Carol
44. X Grunberg Velika	94. X Neulander Marguitta
45. - Garsinsanu Claulia	95. - "Gurumbe Artur
46. - Goldstein Beti	96. - Morgenstein Laja
47. - Gelbstein Andor	97. - " Lifsaobe
48. - Hirsch Sami	98. - Nohublatt Oskar
49. X Hager Ezra	99. - "reuser Robert
50. - Hoenig Izai	100. - Palaria Sebastian

רשימת הנערים שיצאו את בוקרסט 29.10.1944, מספר 59

הבר פליקס הוא אביה של לאה.

מהם מקורות החומרים?

הרבה סיפר לי אבי ואני תיעדתי את הדברים מפיו. הסתייעתי לצורך נושא העלייה בארכיון הציוני. אני קוראת הרבה וטרה כל הזמן אחרי מקורות חדשים באינטרנט. אבל, בזכות העובדה שאבי, עוד כאשר היה בחור צעיר, הכין דף משובץ בו רשם ותיעד את כל בני המשפחה שהכיר, זכר ושאל עליהם, יכולתי לבנות אילן יוחסין מדויק של בני המשפחה על ענפיה השונים. אבי גם שרטט את הבית בו גר, הכיר היטב את סיפור המשפחה. לימים עזב אבי את קבוצת הנערים בקבוץ שער העמקים, התגייס לשורות הנוטרים באפריל 1946 כמו רבים אחרים, על מנת להשיג את החופש שהישוב אז לחם עבורו. הוא נפצע בקרבות הנגב.

תובנות שלך על מחקר ועל הממצאים

שנים אני תוהה על המאפיין רבות מהמשפחות היהודיות שאפשרו לילדים צעירים לעזוב את הקן המשפחתי, בכדי להבטיח את עתידם מבלי לדעת אם יזכו לשוב ולראותם. מצד אחד - אבי עזב את ביתו, כנער צעיר בן 14. היה לו קשה בשל הבדידות, הגעגועים והחרדה לגורל כל משפחתו. מצד שני - "מעז יצא מתוק" - העלייה לארץ, החופש שבא עמה דווקא הביאו לו דברים טובים. הוא הצליח לגדול עם צעירים מבני הארץ, השתלב בה והיו לו שנות נעורים יפות ומשמעותיות עד הקמת המדינה. ראי איך הדברים מסתדרים בחקר בני משפחותינו... כאשר ערכתי את המחקר של משפחת בעלי, נחום, גיליתי שבת דודתו יהודית (אמנם מהונגריה) עלתה על אותה הרכבת בה נסע אבי. האם כבר אמרנו כי הכל אפשרי בגנאלוגיה...??

דר' לאה הבר גדליה, היא יו"ר העמותה הישראלית לחקר שורשי משפחה. ילידת הארץ, בעלת תואר דר' מהאוניברסיטה העברית ביחסים בינלאומיים. בעברה עסקה בניהול משאבי אנוש וגם בהוראה באוניברסיטה. נשואה, אם לשלושה בנים, סבתא לארבעה נכדים (בינתיים) וגרה בעתלית. leahgedalia@gmail.com

לבנה זמיר בחצי הלילה ב 1950

על השעבוד והחירות במשפחתך

כשנתיים לפני הקמת המדינה החלו להצר את רגלי היהודים במצריים. ועם הקמת המדינה התעצמה השנאה כלפי היהודים והיא באה לידי ביטוי בפגיעות פיזיות ובאלימות קשה. יהודי מצריים ידעו גרוש, הלאמות רכוש, סבל פיזי, התנכלויות מצד השלטונות אשר פגעו בהם בסיוע המשטרה, מאסרים ועינויים קשים בבתי הכלא. המהומות והפגיעות ביהודים פרצו כל פעם שמלחמה פרצה בין ישראל ומצריים. גלי השנאה והאלימות נגד היהודים הגיעו לשיאם בשנת 1967. בעצם אני חושבת, שמצריים גרשה את יהודיה בכמה פעימות - ערכה "טיהור אתני" במהלך השנים, עד שנשארו בה היום 5 יהודים: 4 נשים וגבר.

אני רוצה להתמקד בסיפור של משפחתי שנשארה עם הצלקת של היציאה ממצריים לארץ ישראל אך צמחה ממנה, ורק לגובה.

אבי ואימי היו בני משפחת וידאל ומשפחת מוסרי. הן היו משפחות מיוחסות בקהילה, רבים מהם נשאו תפקידים בקהילה. אלה היו משפחות אמידות שספגו השכלה ותרבות מערבית כללית בביתן. הורי למדו בבתי ספר תיכוניים ודברו שפות רבות.

הקמת המדינה הייתה חורבן עבור יהודי מצרים (חס וחלילה לא במובן הלאומי שלנו!). הייתי ילדה צעירה כאשר המצרים בעידוד המשטרה פרצו לבייתנו ושברו מכל הבא ליד, קרעו את בגדינו, שברו את הפסנתר שלי, החפצים לא נשארו שלמים. אני זוכרת את אמי לבנה כסיד, שותקת. למחרת בבית הספר הודיעה לי מורת, שאבי נעצר. חזרתי הבייתה בוכה ונרעשת ואמא אמרה: "כי אנו יהודים". אבי שוחרר. אחר כך מצאו מצאו אבי ושלושת אחיו את בית הדפוס הגדול שלהם, נעול וחתום בשעווה אדומה ועליו הכתובת "ציונים". בהמשך הולאם רכושנו, עוקלו חשבונות הבנק של עסקיו של אבי והפכנו ל"אויבי המדינה". שנה וחצי נמשך הסיוט. אבי נאלץ לא לעבוד, כמוהו שלושת אחיו. כנראה שהנטל הכלכלי פגע גם בבייתנו - שתי המשרתות בבייתנו והחצרן נעלמו ולא שבו לעבוד עבורנו. היום אני מבינה, שהורי לא יכלו לשלם את משכורותיהם. הם הרי היו צריכים לדאוג ל 7 ילדים.

**אחיי - דוד, יוסף, אברהם
ואני, לבנה, קהיר 1939**

במהלך שנת 1948 נעצר דודי, אח אבי, חביב וידאל. הוא נשאר במעצר שנה וחצי. עברו עליו עינויי גוף ונפש קשים מנשוא. הורי החליטו שלא יעזבו את מצריים עד שישוחרר.

בחודשים ספטמבר - אוקטובר 1948 רעשה השכונה היהודית בקהיר - פיצוצים, מכל עבר, הטלת רימונים על יהודים ועל בתיהם.

אחיי הבוגרים ובני דודי השתתפו בקבוצות של יהודים אשר ניסו לשמור ולהגן במקלות על השכונה. גל המעצרים התרחב. נעצרו יהודים מהקהילה שהכרתי ושהיו קרוביני.

במאמר מוסגר אומר לך, לא ארחיב בעניין, רבים מבין הזקנים, אותם ראייתי למחקרים אלו ואחרים על יהדות מצריים, או אחרים אשר משוחחים עימי, נושאים את צלקות העינויים וההשפלות שעברו עד היום. הם נשארו אנשים עצובים, מרירים, מדוכדכים. מצבנו הכלכלי הורע - אבי, שנותר ללא פרנסה החליט לערוך מכירה פומבית של החפצים שנותרו בבייתנו, בכדי שנוכל להתקיים. בערמה, אבי שיחד בפרוטותיו האחרונות את חבריו המצרים שיקנו את חפצי משפחתי מהקונים - כך חזרו חפצינו...

מששוחרר דודי, אבא החליט אבי על עזיבתינו את מצריים. נאסר עליי לאמר לחברות יהודיות או מוסלמיות שאנו עוזבים. החשש ממעצר ומהלשנות היה גדול. הוריי רצו מאד לעזוב הכל מאחור.

"בחצי הלילה" עזבנו את הבית הגדול על גינתו הפורחת. אמא לימים נודע לי, החביאה במכפלת מעילה תכשיטים, כסף וזהב.
הם "ישחקו" תפקיד עוד בהמשך...

נסענו לאלכסנדריה וממנה באוניה לצרפת למחנה פליטים "קמפ דארנה" (Camp Darnas) שליד מרסיי. היה זה מחנה צבאי לשעבר. הצטופפנו ארבע משפחות בצריף ואמא מצאה סדין להבדילנו בין המשפחה שלידינו. כל בוקר העלינו את 9 המיטות על מנת שנוכל לנוע בצריף. חיכינו בתור לעלייה וספרנו את השעות.

אבי, מצא עבודה בבית דפוס במרסיי. הוא הצליח בעבודתו, והרחיב את עסקיו של מנהלו. תוך חודשיים וחצי עלו מכירותיו של זה פי כמה, ומשהגיע תורנו המיוחל לעלייה, אותו בעל עסק כמעט מנע מאיתנו את העלייה...
אמא לראשונה, העזה לאמר "לא" לבעלה, לאבי. אין לך מושג איזה שינוי היא עברה - מאשה הממלאת אחר "הוראות" בעלה, היא קבעה עובדה שאבי לא ערער עליה.

באוקטובר 1950 עלינו ארצה, הורי, ששת אחיי ואנוכי, לחורף קשה, גשום, מושלג ורווי קור. גרנו במעברה ליד טבריה והרבה לילות קמנו בכדי לייצב את האוהל שעף. מאוחר יותר עברנו לגור בצריף, אבי סלל כבישים אחיי עבדו בבנין ובדואר והתגייסו לצבא. בהמשך קנה אבי מפרוטות תלת אופן, אשר סייע לו בעבודה החדשה שמצא - חלוקת עיתונים לבני הקבוצים. עבודה זו הניבה הרבה פרות וירקות לביתנו, וזאת בשנות הצנע. הקיבוצניקים אהבו את אבי, ידעו את מצבו ורצו לסייע לו.
הוריי - שחוו משבר גדול בעלייה, דרבנו את כולנו ללמוד. כולנו למדנו בבתי ספר של רשת "אליאנס", כי דברנו צרפתית והיינו בעלי הליכות נאות...

ארוחת צהרים במעברה - צילמנו בכדי לשלוח למשפחה במצרים על מנת שיראו שיש אוכל.

והתכשיטים?

הנה, הגיע תור סיפורם של התכשיטים אשר נשארו במכפלת המעיל... אמא עמדה על כך שנעזוב את טבריה, כי לא הייתה בה... אוניברסיטה. היא רצתה שכולנו נלמד באוניברסיטה. על מנת להבטיח לנו חיים בהם יש לימודים ורכישת השכלה, היא מכרה את מרבית תכשיטיה. התכשיטים והחסכונות הקטנים סייעו לנו לגור בבית בן 2 חדרים בתל אביב.
אבי מצא עבודה והתמנה למנהל הקבלה של מלון, אחיי גויסו לצבא, הקימו משפחות ועבדו. וכך אני, למדתי ועבדתי.

מהם מקורות החומרים?

הרבה חומרים מצאתי דווקא מהעיתונות המצרית... מאמרים מ"אל אהראם" - שופרו של השלטון. נעזרתי רבות בסיפוריה של אימי ובסיפוריו של אבי לאורך השנים.
פניות של אנשים אליי מהארץ ומהעולם בענייניהם של יוצאי מצריים ומורשתם מביאות לי אפיזודות מרגשות - ולא אחת גיליתי בני דודים שניים באנגליה, באיטליה ובארה"ב. הם חיברו אותי לבני דודים אחרים שלא ידעתי על קיומם. למדתי תיעוד בע"פ לצורך המחקר - אני מדובבת אנשים, ולמדתי איך לתעד. כך מצאתי קרובים - רחוקים.
אני נעזרת באתר הענק של אלן פרחי "פרחי המזרח" (Les Fleurs de L'Orient),
<http://www.farhi.org/genealogy/index.html> אתר המספק לנו חומר רב. יש בו ענפים של הרבה משפחות מהמזרח התיכון. מצאתי שם פרטים, וגם מסרתי לפרחי נתונים שהיו לי.

מי סייע לך, איך עבדתם?

אחי הוא עורך אילן היוחסין של שתי המשפחות של הורינו וידאל ומוסרי. הוא ואני משוחחים רבות על הממצאים ויחד הרכבנו אילן מסועף. גילינו את אבות אבותיה של סבתי בת למשפחת שמס (שמס) מצד אבי - משפחות של אלכימאים שגרו דורות באלכסנדריה. משפחתי השנייה - וידאל - משפחה ענפה וגרה בקהיר למן שנת 1750. את קרובי האחרים "הכרתי" דרך אימי - מאלף הדפים שהשאירה לאחר מותה. היא כל העת כתבה - שירים, סיפורים, תיעוד, מאמרים. אימי תיארה לא רק את חיי המשפחה אלא את האירועים שהיו בקהילה ובמשפחה המורחבת. תיאוריה הם עדות ומקור עשיר לחקר משפחתי. היא אף תיארה את הגעתם של אלפי הפליטים מארץ ישראל, ואשר גורשו ממנה על ידי העות'מנים במלחמת העולם הראשונה (1917). על הדאגת של המשפחות היהודיות וארגונים בקהילה למלא את צרכיהם של המגורשים. מצאתי גם עדות על דודתי, אחות אבי, שנישאה ליהודי ממשפחת ענתבי מבין המגורשים. כך אני מוצאת את הסיוע שלה במחקר. אנחנו מתכוונים להוציא לאור את המסך החשוב הזה. זה תיעוד נדיר.

IN NOME DI SUA MAESTA
U M B E R T O I
PER GRAZIA DI DIO E PER VOLONTA DELLA NAZIONE
RE D'ITALIA

N. del Passaporto 1468
N. del Registro _____
CONNOTATI
Età d'anni 40
Statura quella
Capelli neri
Sopraciglia fatte
Occhi bruni
Fronte alta
Naso regolare
Bocca bruna
Barba fatte
Mento bruno
Viso _____
Carnagione bruno
Segni Particolari _____
Una osservazione sulla carta _____
Chiusi d'igiene _____
Condizione _____
Firma del latore _____

NOI CONSOLE DI S. M. IL RE D'ITALIA
in Leghorn

Proclamato lo Statuto Civile Militare di Sua Maestà e della
Regia Commissione Reale di lavoro di lavoro passato Stato
Ugo di Doro con sua madre, sua
madre, su quattro figli suoi e due
nato a Genova dimora a Leghorn
il quale parte da Genova per Leghorn
il 12 luglio di fatto con assistenza in
casi di bisogno

Il presente passaporto è valido per un anno
e deve essere ritirato il 12 luglio 1882

Il R. Console
Ugo di Doro
Fatto in Leghorn il giorno 12 luglio 1882

Diretto Ugo di Doro
« Art. 66 della Carta »

ND. Non possono essere colti in qualità di rimpatrio che alle persone intelligenti, le quali per vecchiaja, o per infirmità sono assolutamente inabili al lavoro, ed ogni altra eccezione (Art. 61 Reg. Consolare)

דרכון איטלקי של אליה וידאל, סבא רבה של לבנה

המעיד על אזרחותו האיטלקית, 1882.

תובנות שלך על מחקר ועל הממצאים

כל העת אני מוצאת פרטים על בני המשפחה שלי. הם אינם "מניחים" לי ואני מאושרת לעסוק בכך. אירועי התקופה הפכו את הורי לקורבן. אמי נתנה כוח לאבי כל העת. היא יצרה מצב, בו שינתה את תפקידה המסורתי, ממי שאינה מחליטה על גורל משפחה למי שקובעת אותו. החלטותיה ושיקול דעתה הם ששינו את חייו. מחיי פליט לקליטה. זו "יציאת מצרים שלי".

הורי היו "דור המדבר", הם לא זכו לראותנו פורחים בארץ אליה כמהו כל כך.

לבנה זמיר, ילידת קהיר, עלתה ארצה ב 1950. בעלת תואר ראשון במינהל עסקים מאוניברסיטת תל אביב. עורכת עתון (לשעבר) לעסקים "נט"ע" וכנסים מקצועיים לנשות עסקים כ 20 שנה. כתבה ספרים רבים הנוגעים לחייהם, לעברם ולתרבותם של יהודי מצריים. משמשת יו"ר התאחדות עולי מצריים בישראל ויו"ר הארגון הבינלאומי של יוצאי מצריים בעולם. לבנה נשואה, אם לשניים וסבתא ל 3 נכדים. גרה בתל אביב.
levanazamir@gmail.com

ילנה דימנט

"לכל משפחה יש סיפור"

על השעבוד והחירות במשפחתך

עליתי ממוסקבה ב 1991. גדלתי בידיעה שאני יהודיה. סבתי, אם אימי, החליפה זהויות בכדי לחיות. כל עת ששלט המשטר הקומוניסטי, מתחילתו, היא חששה מהחשדות מהאיומים בעיקר מהתוצאות שתתגלנה, אם ייודע שהיא ומשפחתה יהודים. שמותינו היו סובייטיים, שגרת יומנו ודרך חיינו העידו על היותנו רוסים. דברנו רוסית. סבתי הקפידה להסתיר כל דבר שרמז על יהדותנו.

דרכונה של הסבתא רבה שלי גינדה ליברמן משנת 1941

אחיה של סבתי, נשלח למאסר בשנים 1938 - 1942, שסופו היה במחנה כפייה/ריכוז. היה זה בתקופת הטיהורים של סטאלין. הוא נכלא במחנה מאגדאן (Magadan)¹ בצפון סיביר. מאגדאן היה שם נרדף לגרועים שבמחנות הכפייה. השתמשו שם באותן השיטות בהן נקטו הגרמנים לסיים חייהם של יהודים ובני עמים אחרים במחנות הכפייה באירופה. מאגדאן היה מערך מחנות כפייה לצורך כריית מחצבים, לדיכוי אסירים ושימש כתחנת מעבר לאסירים בדרך אל מחנות כפייה אחרים. בקרב יוצאי מדינות חבר העמים - הייתה למאגדאן משמעותו כמו זו של אושוויץ. איש לא פגש או בקר את אח סבתי במשך 4 שנים. אי אפשר היה לנסוע לשם וממילא נמנעה הגישה של בני המשפחה למקום. חבילות ומכתבים נשלחו אליו והוא אף כתב כמה מכתבים משם.

לאחר 4 שנות סבל קבלה אשתו מכתב בו הודיעו לה על פטירתו כתוצאה מדלקת ריאות. למעשה אין יודעים עד היום וגם קשה לדעת את סיבת המוות. ברור לנו שהתנאים בהם היה שרוי קרבו את קצו. אשתו קבלה את העניין קשה והיא נאלצה לגדל את בנם המשותף תוך סבל כלכלי קשה ובעיקר תוך סבל נפשי. בנם אגב, איש מוצלח שהקים משפחה משל עצמו, גר היום במוסקבה.

מאגדאן הנורא מכל הגולאגים. 100 אלף איש איבדו בו את חייהם.

1) מחנה מאגדאן - הוא למעשה ריכוז מחנות שנמצאו באזור זה. המקום נמצא בצפונה של סיביר. האזור הענק (כגודל פורטוגל) מוקף רכסי הרים. הגישה למקום הייתה באוניות. אלפי אסירים פוליטיים הובלו למקום באוניות בתנאים מחפירים. כלי רכב לא יכלו להגיע למחנות. למעלה מ-100 אלף בני אדם, ביניהם יהודים, מצאו שם את מותם במהלך שנות שלטון האימים והטרור של סטאלין (שנות השלושים עש שנות החמישים של המאה ה-20). הטמפרטורה השוררת במקום מגיעה למינוס 50 מעלות צלסיוס. האסירים מתו בגלל עבודות הכפייה - כריית מחצבים ובעיקר זהב - מעינויי גוף, מחלות, רעב ואחרים בירי "כעונש" על מעשיהם. במחנות פעל גם מחנה נשים. לאחר מלחמת העולם השנייה רוכזו בו שבויים רוסים שנשבו על ידי הגרמנים. זאת, כי סטאלין לא יכול היה לשאת את "בושת" השבי. המחנה נסגר בסוף שנות החמישים (הערת מערכת).

איך נצלה סבתך מאימת המשטרה החשאית?

שניהם, סבתי וסבתי, הורי אימי, עבדו כל השנים, הם נשאו שמות אחרים משמו של האב. וכנראה שהמשטרה החשאית N.A.K.E.D (המשטרה הפוליטית החשאית שבימי סטאלין נודעה בשמה המקוצר ה - נ.ק.ו.ד. לימים שונה שמה ל K.G.V. (ק.ג.ב.) "פספסה" את הקשר בין סבתי ואחיה.

לא היה לכם כל קשר אליהם?

בכוונה נותק הקשר של סבתי עם משפחת אחיה. הפחד, החשש להיאסר, שלילת החופש, שלילת רכוש, הגליה ובעיקר סכנת החיים ריחפו מעליה. שינוי השם והניתוק מאחיה מטרם הייתה להציל את משפחתה. קשה להבין איזו אימה ופחד זרעו סטאלין והמשטרה החשאית - כל אחד "נחשד".

ואחרי תקופת הטיהורים?

אמי היא זו שיצרה קשר עם בן הדוד שלה, בנו של דודה האסיר שמת במחנה. אימי רצתה בקשר המשפחתי. היה קושי רב להסביר לבני המשפחה האחרים את מעשיה של סבתי והעניין הכביד על כולנו משך שנים. משהתחלתי לחקור את שורשי המשפחה, לא הנחתי לעניין להימשך. בברנו את הנושא, התכתבנו, לבנו את הדברים ולבסוף..נפגשנו. מן הסתם פגישה מרגשת ונסערת. החלטנו להשאיר את העבר מאחור. הרי זו אינה אשמתנו, ואיש אינו יודע את התנהגותו בסיטואציה מעין זו. איננו שופטים או מבקרים. אין ביכולתנו ליצור מצב של העברת העבר להווה. לאחר קבלת החלטות אלו אנו ממשיכים בחיינו כמשפחה אחת רגילה. אימי שומרת על קשר עם בן דודה ואני עם בתו - בת דודתי מדרגה שנייה.

מהם מקורות החומרים?

אני ידעתי את הפרטים על אח סבתי. ידעתי שנפטר במחנה. עם התמוטטותה של ברית המועצות לשעבר, נפתחו הארכיונים ברוסיה. ניתנה האפשרות לקרובי משפחה מדרגה ראשונה של האסירים לחפש את תיקיהם, לעיין בהם ואף לצלם את המסמכים. כמובן שעל חלק מהחומרים חל איפול של הצנזורה.

פניתי לבת דודתי, ספרתי לה שאני חוקרת את המשפחה, ספרתי על ממצאיי. אביה, (בנו של האסיר) התנגד לחיפוש בארכיונים, הוא חשב שאין בכך כל טעם. לאחר שידולים והסברים, ספר שהיה במטה ה ק.ג.ב. הוא קרא את תיקו של אביו, גילה שהמלשין על אביו היה חבר קרוב של המשפחה...

לא צויין בטפסים מה היה טיב או תוכן ההלשנה. בתיק היו לבד ממסמכים גם תמונות. שהרי ידוע שבחיפושם בבתים נלקחו לבד ממסמכים, מכתבים, תמונות או כל דבר שהעיד על "בגידה, חתרנות, ריגול..." בתמונה אחת צולמו כל חבריהם של סבתי וסבתי משתתפים במסיבה (איני יודעת מה היה טיב המסיבה). סבתי וסבתי גם הם השתתפו במסיבה.

כל חבריהם המצולמים נאסרו ונשלחו לסיביר למחנות כפייה. סבתי וסבתי מסיבה שאינה ברורה הקדימו לצאת ולא הצטלמו... למשל מקור אחר -

עם העמקת המחקר, גיליתי קרוב שאף הוא, כפרופסור באוניברסיטה, נכלא במחנות פעמיים: פעם לפני מלחמת העולם השנייה ופעם לאחריה.

יצרתי קשר עם ילדיו ונכדיו שהסכימו לשוחח עימי, והוסיפו לי מידע על הקורות אותו במחנות ועל יתר בני משפחתנו.

יחד עם חברים מרוסיה, מהארץ ומארה"ב בנינו מערך מידע על המשפחות היהודיות בכל רחבי מדינות חבר העמים. חברים ומתנדבים כ"רשת" פועלים לצלם ולתעד את החומרים המצויים בארכיונים שם. בנינו אתר, "שורשים יהודיים" <http://j-roots.info>, ובו עשרות אלפי רשימות שהועלו לאתר ומחכות לתרגומן ולשדרוגן. באתר יש אפשרות לשאלות וקיים אף פורום להתייעצויות. יהודים רבים מהארץ ומהעולם הקוראים אותיות קיריליות מתוודעים לחומרים.

מי סייע לך?

אני מסתייעת באנשים ובגופים האוספים את החומרים לתיעוד ולמחקר. גוף אחד כזה הוא ממוריאל (Memorial) גוף מלכ"ר (מוסד ללא כוונת רווח) העוסק באיסוף מידע וחומר מתקופת סטאלין,

על רדיפות פוליטיות ורדיפות עם עוד מתקופת הצארים הרוסים.

עד שנות ה 90 הם אספו חומרים ממיליוני אנשים וחלק ניכר כבר עלה לאוויר. יש חוקרים שצברו ניסיון בחיפוש החומרים בכל מדינות חבר העמים.

הכל אודות חוק שקבע שאין להשמיד מידע וראיות מתקופת סטאלין, לכן ניתן לחפש ולמצוא מידע.

דרך אחרת היא - ממצאים שמצאתי מקרובי משפחה הגרים ברחבי מדינות חבר העמים, ואחרים מארצות ברית. איני מוותרת וממשיכה ב קשרים עמם. הופתעתי, שיש רבים הרוצים לספר ולמסור מידע.

זאת למרות שהיום במדינות שונות שם פועלים נוכלים ועבריינים והחשדות הם רבים, כאשר מטלפנים ושואלים על קרובי משפחה...אמרת? איני מוותרת.

כך קורה לי עם קרובי בארצות הברית - הם היו מנותקים ביניהם שנים ארוכות. החיבור, שיתוף הידע שלי עם הידע שלהם הביא אותם להרגיש שכולנו חלק מחלק גדול יותר.

מקור אחר הם בני הדודים החדשים שמצאתי בארץ.

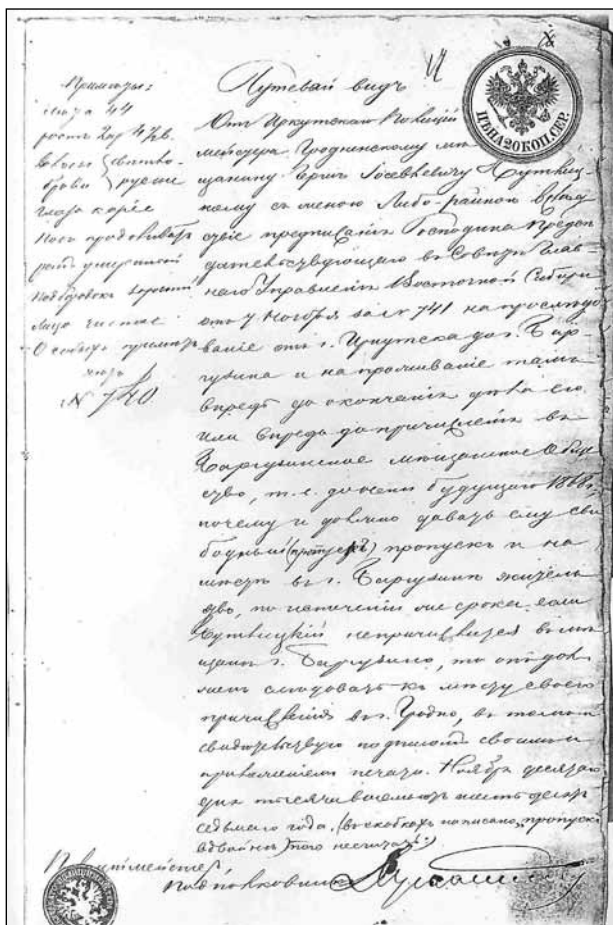
בארץ?!

כן, עלו ארצה בשנות העשרים/שלושים היו חלוצים. אלא, שהיו ביניהם ששינו את שם משפחתם לשם עברי. אבי המשפחה בקש לא לשנות, כי חשב שקרובים אחרים אשר יעלו ארצה ימצאו אותם בקלות.

וכך בדיוק קרה... מצאתי את אותו בן דוד של סבתי ברשימות נפטרים בגבעת שמואל. משם הייתה הדרך קצרה לאתר את בנו. נפגשנו לפני שנה וחצי.

ו...סבתה של סבתי, עלתה ארצה - לא הכרתיה. קרובה אחרת מרוסיה מסרה לי את מספר הטלפון שלה בירושלים. נפגשתי עם אשה בת 98 שידעה לספר לי על קרובים רבים ברחבי רוסיה ורוסיה הלבנה מוצא משפחתי. אט אט נוספו קרובים אחרים, ואפילו עמם יצרתי קשר, בינתיים אינני מכירה אותם, אלא דרך האינטרנט.

אני נעזרת רבות בבני משפחה ובחברים שנשארו ברוסיה המצלמים עבורי מסמכים. הם צוידו ביפוי כוח נוטריוני ממני והמידע וההוכחות על משפחתי מתרחבים.

אישור נסיעה של סבא רבה רבה שלי גרש בוטליצקי 1863 כולל תיאור שלו

תובנות שלך על מחקרך ועל הממצאים

אני נוהגת להחליף את הידע שלי עם בני המשפחה. אני שומרת את המידע, חשוב לי שכולם ידעו. ברוסיה היום יש תהליך בו רבים האנשים המחפשים את שורשיהם. הרי לכל משפחה יש ספור, הקשור בדרך זו או אחרת עם המחנות, ההשפלה, השעבוד, הלחימה ב"צבא האדום" הרעב במלחמה ועוד. משפחות החליפו שמות, זהויות, שינו מקומות עבודה ומקומות מגורים. הכל בכדי לטשטש עקבות. המידע הזה זעזע את אימי, היא התקשתה להאמין - "שינית" לה את העובדות שהיו כה ברורות עבורה. היא לא ידעה שמשפחת אמה, הייתה משפחה אמידה ובעלת נכסים. אימי לא ידעה לציין מי קרוב משפחה או מי רק חבר. סבתי מנעה ממנה כל ידע מחשש שתפטט. היא לא ידעה שיש לה בן דוד, אל א, שם פרטי **וזהו**. אין להתפלא - גם בן הדוד, בנו של האסיר, כלל לא ידע שיש לו בת דודה ולה גם ילדים. חיינו במוסקבה, בעיר הגדולה ולא נפגשנו בה. **מעולם**.

ואת?

סבתי הייתה חילונית גמורה, אך היא מעולם לא התנתקה מהיהדות. לא חגגה אמנם את החגים. אבל אני ידעתי כל הזמן לאן אני שייכת. מבחינתה לא היה עניין של שמירת החגים - אלא שמירת החיים והחופש... מעולם לא רציתי לגור ברוסיה. מיד עם אישור העלייה בשנת 1990 הגשנו בקשה ועלינו. ידעתי שהמשך החיים שם יגרום לנוק להורי, לעצמנו ולבתי הקטנה.

ילנה דימנט, ילידת מוסקבה. בעלת תואר ראשון בכלכלה. מנהלת סניפי מט"י (מרכזי טיפוח ויזמות של משרד התמ"ת). כיום יועצת כלכלית וחברה בדירקטוריונים של חברות. היא גרה במודיעין. נשואה ואם לבת.

mod970@gmail.com

תמונות מספרות "פסח"

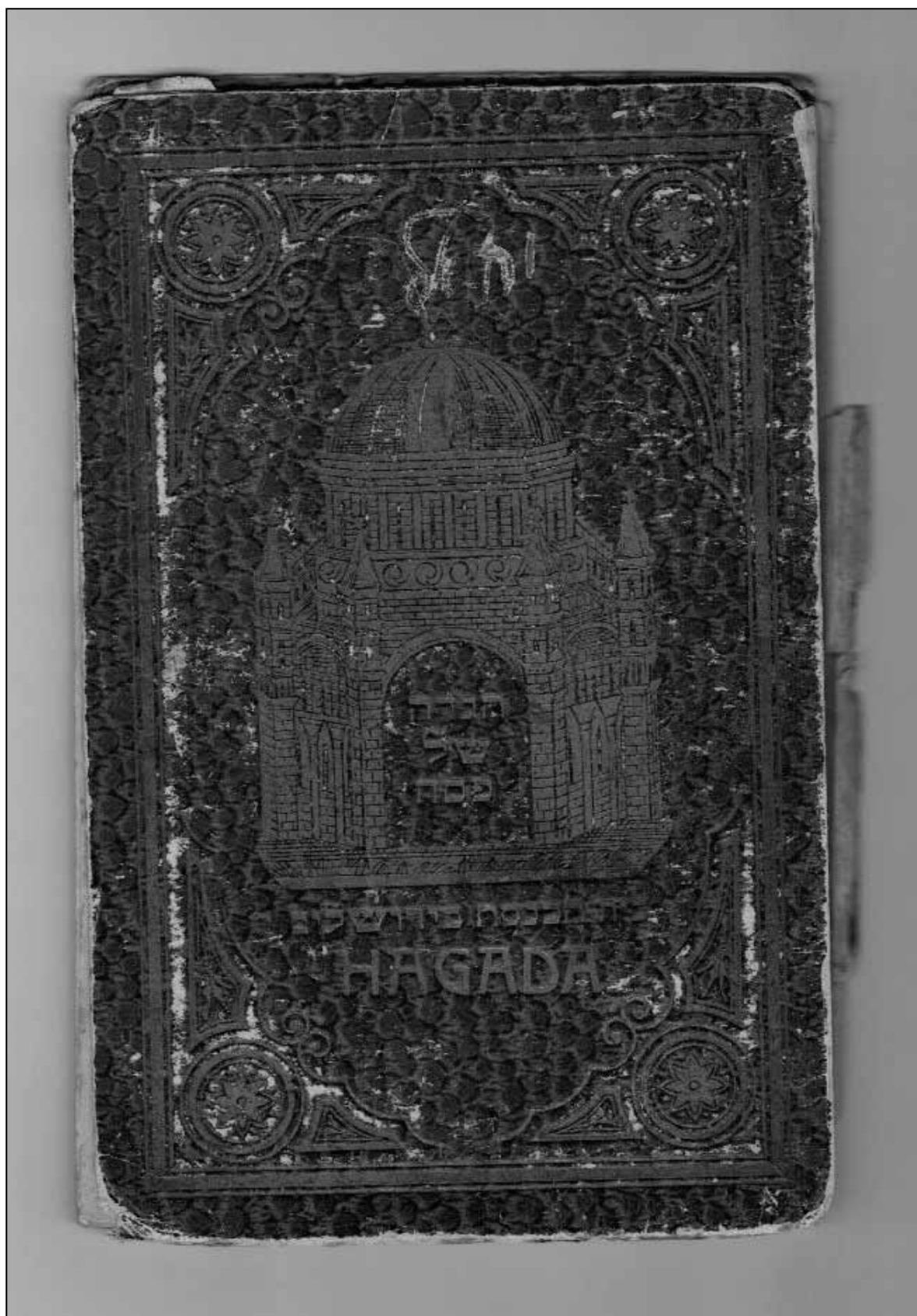
תמונת ליל הסדר בבית הילדים במרקין, בלגיה, 1946.
על בית הילדים ניתן לקרוא באתר שלנו:

<http://www.beit-haedut.org.il/ImageMap/default.aspx?CatId=11&PageId=84#75>

יעקב אנטמן (אח-סבי), מופיע בפניה התחתונה השמאלית של התמונה, היה חייל בבריגדה ועבד כמורה במרקין. הוא סיפר לי שהתמונה צולמה ב"יום-טוב שני של גלויות", שאיננו חג עבור הארצישראלים, ואחד מהם היה יכול לצלם.

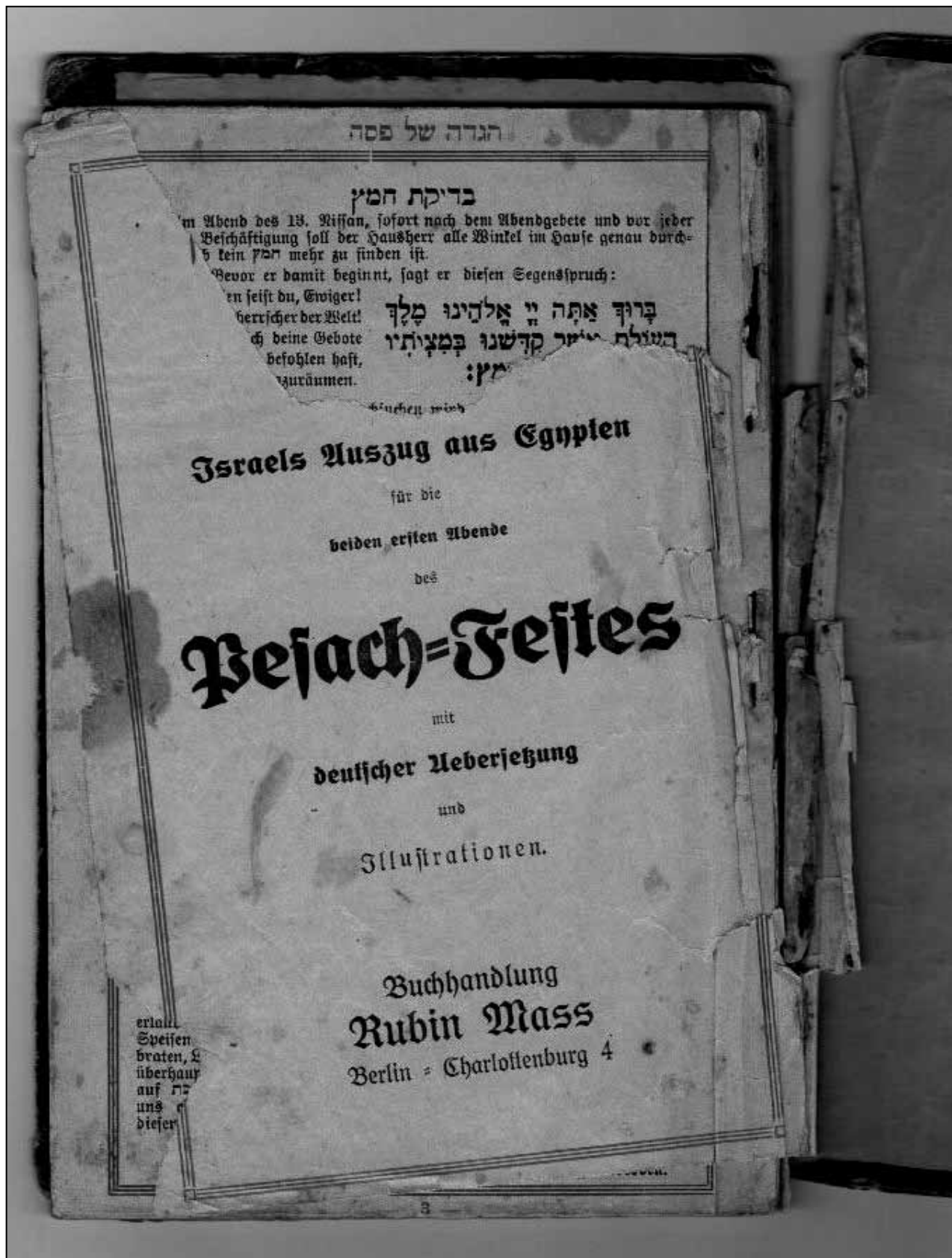
באדיבות "ארכיון בית העדות בניר-גלים".

יעל דיאמנט

אח סבי, יחיאל להבי, ובילדותו בעיר קיל שבגרמניה קראו לו יואכים פויר. ההגדה לא נשמרה במצב סביר וזו אינה הגדה מיוחדת. לא מצאתי בשום מקום ציון של שנת ההדפסה (אולי חסר דף). את ההגדה קנה, כפי הנראה, אביו יעקב פויר ז"ל, בתחילת שנות השלושים של המאה ה-20. שימו לב שעל כריכת ההגדה יחיאל חרט את שמו כשהיה ילד...

ההגדות בעמוד 34-31 באדיבות יעל דיאמנט

בעמוד הראשון כתוב כך (לפי השורות. תחילת הדף חתוכה).

"יציאת ישראל ממצרים"

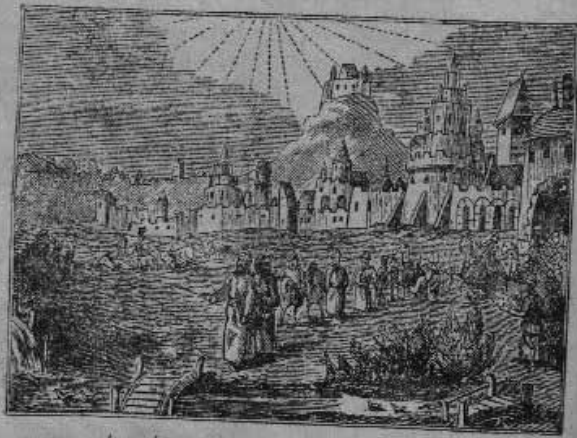
עבור שני הערבים הראשונים של חג הפסח עם תרגום גרמני ואיורים

חנות ספרים רובין מס

ברלין, שרלוטנבורג 4"

צדק Diefen ungesäuerten Kuchen, den wir essen — woher der Gebrauch? Zum Andenken jenes Teiges unserer Vorfahren, der nicht Zeit gewann zu säuern, da schon der König aller Könige, der hochgelobte Heilige sich ihnen offenbarte und sie erlöste; denn so heißt es: Sie buften von dem Teige, den sie aus Mizrajim mitgenommen, ungesäuerte Kuchen, denn er blieb ungesäuert, da sie aus Mizrajim herausgetrieben wurden und sie sich weder aufhalten noch sonst eine Reisefloß vorforgen konnten.

מַצֶּה זוֹ שָׂאָנוּ אֲכָלִים
עַל שׁוּם מַדָּה. עַל שׁוּם
שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצִיּוּקָם שֶׁל
אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ עַד
שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא וְגַאֲלָם. שֶׁנֶּאֱמַר
וַיֹּאפִי אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר
הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְתַּי
מִצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי
נִרְשׂוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָבִלּוּ
לְהִתְמַדְּמָה וְגַם צִדָּה לֹא
עָשׂוּ לָדָם:

ויסעו בני ישראל ממצרים סבחה כשש מאות אלף רגלי הגברים.
 (Der Anzug der Israeliten aus Ägypten.)

den Ruhetag uns geschenkt und uns zum Berge Sinai hingeführt, uns dajelbst das heilige Gesetz erteilt, uns in's heilige Land gebracht und uns den Tempel seine Wahl erbauet, um alle unsere Sünden zu versöhnen.

רבן Naaban Gamiliel lehrte: Wer sich über folgende drei Dinge am Ueberschreitungs-feste nicht auspricht, der hat seine Pflicht nicht ganz erfüllt, und zwar über (מצד) das Ueberschreitungsopfer, (מצד) den ungesäuerten Kuchen und (מצד) die bitteren Kräuter.

סדז Das Ueberschreitungsopfer, welches unsere Vorfahren gegessen, so lange der heilige Tempel bestand — warum ward es eingeführt? Darum, weil der hochgelobte Heilige in Mizrajim die Häuser unserer Vorfahren überschritten hatte; so wie es heißt: Ihr sollt sprechen: Es ist ein Ueberschreitungsopfer dem Ewigen zu Ehren, der hinwegschritt über die Häuser der Kinder Israel in Mizrajim, da er Mizrajim geschlagen und unsere Häuser verschont hatte. — Das Volk neigte und bückte sich.

אֲכָלִים
 עַל שׁוּם
 שֶׁלֹּא
 הִסְפִּיק
 בְּצִיּוּקָם
 שֶׁל
 אֲבוֹתֵינוּ
 לְהַחְמִיץ
 עַד
 שֶׁנִּגְלָה
 עֲלֵיהֶם
 מֶלֶךְ
 מַלְכֵי
 הַמְּלָכִים
 הַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ
 הוּא
 וְגַאֲלָם
 שֶׁנֶּאֱמַר
 וַיֹּאפִי
 אֶת
 הַבֶּצֶק
 אֲשֶׁר
 הוֹצִיאוּ
 מִמִּצְרַיִם
 עִגְתַּי
 מִצּוֹת
 כִּי
 לֹא
 חָמֵץ
 כִּי
 נִרְשׂוּ
 מִמִּצְרַיִם
 וְלֹא
 יָבִלּוּ
 לְהִתְמַדְּמָה
 וְגַם
 צִדָּה
 לֹא
 עָשׂוּ
 לָדָם:

הגדת יחיאל, להבי חלק הפנימי

הגדה של פסח

Fill the Fourth Cup, and say the Hallel.

Nicht uns, o Herr! nicht uns
berühmliche, sondern deinen Na-
men; um deiner Güte und deiner
Wahrheit Willen. Warum sollen
die Heiden sprechen: Wo ist
beim nun ihr Gott? Ist doch
unser Gott im Himmel, kann
Alles schaffen was er will. Jene
Götzen aber von Gold und
Silber sind der Menschenhände
Wert: sie haben Mäuler, reden
nicht, haben Augen, sehen nicht,
haben Ohren hören nicht, riechen
nicht mit ihrer Nase, ihre Hände
greifen nicht, ihre Füße gehen
nicht, sie reden nicht mit ihrer
Zehle. Er ist werden ihre Meister
so wie sie, alle die auf sie ver-
trauen. — Vertraue dem Ewigen,
Israel! Er ist dein Helfer
und Schild! Vertraue dem Ewigen
Abaron's Haus! Er ist dein
Helfer, dein Schild! Vertraue
dem Ewigen, ihr Gottesvereh-
re! Er ist euer Helfer und
Schild!

לא לנו יי לא לנו כי לשמך
תן כבוד על חסדך ועל אמתך:
למה יאמרו הגוים איהוה
אלהינו: ואלהינו בשמים כל
אשר חפץ עשה: עציבתם כסף
וזהב מעשה ידי אדם: פה להם
ולא ידברו עינים להם ולא יראו:
אזנים להם ולא ישמעו אף להם
ולא יריחו: ודיחם ולא ימישו
הגליתם ולא תלכו לא יהיו
בגרוכם: קמוכם יהיו עשיכם
כל אשר בטח בקדם: וישאל
בטח בני עולם ומגנם הוא: בית
אשרן בטחו בני עולם ומגנם
הוא: יראי יי בטחו בני עולם
ומגנם הוא:

יי זכרנו יברך
בית ישראל יברך
הקטנים עם הגדול
יי עליכם עלים
בניכם: ברוכים
עשה שמים וארץ
שמים ליי והא
לכני אדם: לא
יתלווה ולא
דומה: ואנחנו
מעשה ועד עולם

קול תחנוני: ביהוה
ויבני אקהא: אקסו
ומצרי שאל מצאנו
אמצא: וכשם יי אק
מלטה נפשי: חנו
ואלהינו מרחם: שמ
דלותי ולי יהושיע:
למנוחכי פרוי גמל
חלצת נפשי ממות:
דפעה את צדלי מדי
לפני יי פארצו
קאמנתי בני אנפר

חלק נוסף של הגדת יחיאל להבי

בנות קיבוץ התופרות הדתי "למטרה" בדירתן המשותפת, במלאת שנה לעלייתן ארצה מפולין.
הקיבוץ הוקם ביוזמתה של גיטל רובין (טובה קוצ'ינסקי), שארגנה הכשרה לבנות תנועת "ברוריה" בפולין, כדי שתוכלנה לקבל
סרטיפיקטים שהוקצו לתנועת "המזרחי" ולעלות ארצה. כאשר נדחתה בקשתן, הן ניהלו מאבק מתוקשר, שבסופו קיבלו את
הסרטיפיקטים הנכספים ועלו ארצה כקבוצה.
הקערה עם רגליות בצורת מלאכים, אותה קיבלה גיטל מיהודי כלשהו בפולין, בדרכה ארצה משמאל שעון מעורר המחובר למתג
החשמל - שעון שבת.
גיטל רובין עומדת ראשונה משמאל.
תל-אביב, פסח תרצ"ה (1935).
באדיבות ארכיון "בית העדות".

ליל סדר בוילנא 2004 . התמונה צולמה בבית הספר היהודי בו לימדתי.
באדיבות יהודית גרעין-כל.

כף שנשתמרה ממערכת לפסח, ליטא. באדיבות חנה כוכבי.

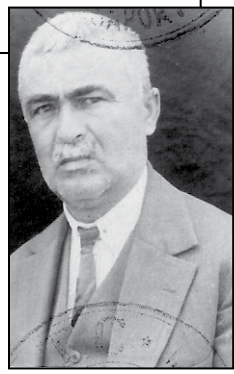
היא לחמא עניה די אכלו אבתוא בארעה די מצרים
כל דצריך ימיה וכול כל דיכפין ימי ויפסח השתא
הכא לשנה הבאה בארעה דישראל וישתא הכא עבדן
לשנת הבאה בארעה דישראל בני חורין

מה כשתנה הלילה הזוהי מכל הלילות שבכל הלילות אנו
אנו מטבלין אפילו פעם אחת והלילה הזה שימי פעמים שבכל
הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה טרור שבכל הלילות אנו
אוכלים חמץ או טפה והלילה הזה ^{כלו} מצה שבכל הלילות אנו אוכלין
בין יושבים ובין מוסבין והלילה הזה כלנו מוסבין

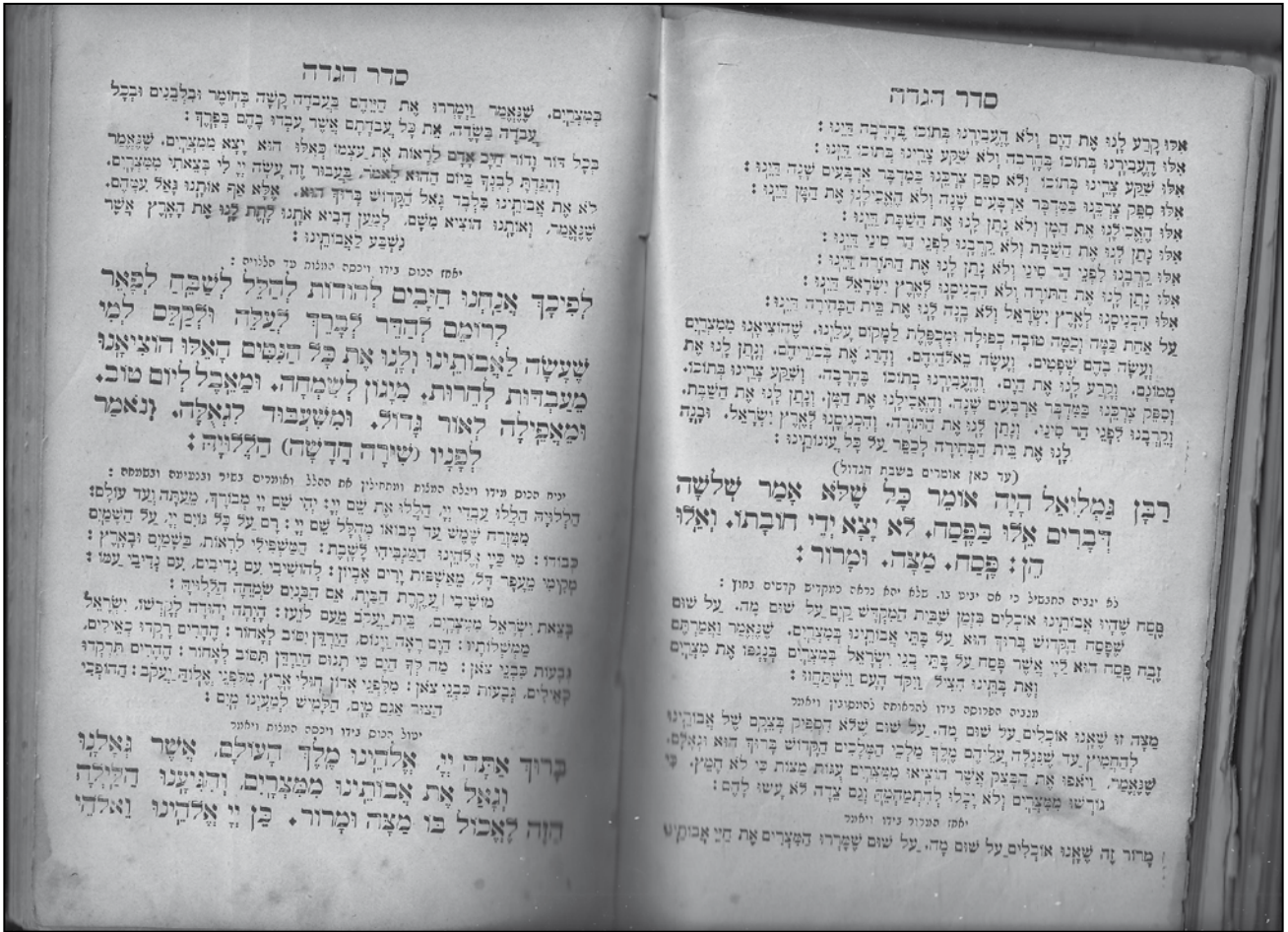
עבדן הינו לפרעה בצערים ויוציאנו ה' לקינו ימיה ביד חזקה וב
רועה כטוה והילו לו אשיו דב אנו אבותינו ממצרים ארין אנו
וכדן זבט כטנו ויטועבדן הינו ~~במצרים~~ במצרים יאפילו כלנו חמיר סלנו
עונו כלנו יודעין את התורה מורה עלנו לספר ביצאת מיע יי וכל
המרי לספר ביצאת מצרים אהי זה משובח

מעשה ברוב אלימות אבני יהושע רבני לעור בן עזריה רבני עקבה
רבני טרפון שהיו מוסבין בבני צרה יקרי מספרין ביצאת מצרים כל אותו
הלילה עי שבאנה מלמדיהם יאמרו להם רבותיט היטע זה קראו
שמו של שחלות
אמר רב לעזר בן עזריה ~~אני~~ שבועים שנה ולא זמתי שתתמי
יצאת מצרים ואתי עשי ~~בן חומא~~ שנאמר למען תיזכרו א ימי יציאת
עין מארץ מצרים ימי חן דימים כל ימי חן דל
וחקים אסוריה ~~השתא~~ השתא כל חן דלג ימיה

הגדת פסח של סבא

ד"ר יצחק שלמה סידי, יליד איזמיר. בתום לימודי הרפואה חוייב בשרות צבאי. הוא הוצב במזרח תורכיה. מחשש שקציניו וחיליו היהודים לא יוכלו לנהל את ליל הסדר כהלכתו - כתב את ההגדה. תורכיה, ראשית המאה ה עשרים. באדיבות בתו אסטריה צוקרמן.

הגדת פסח, של בית הדפוס פרוינד, פולין, פשמישל 1910. משפחת פרוינד הייתה משפחת דודיה ובני דודיה של סבתי הדסה יוסט צוקרמן. ההגדה נמצאה בשוק הפשפשים ביפו. חבר מפורום "שורשים משפחתיים" מצאה ושלח לי אותה. בתמונה חלקה הפנימי של ההגדה (לאה טייכר).

אחת מאגדות ארץ ישראל של שנות השלושים - ארבעים.
 היא שמשה חברי קבוץ. האיורים והשפה, תוספות המילים לשירים מ"שיר השירים" אפיינו את ההגדות אז.
 בביתנו מאז ומעולם. (לאה טייכר).